

SINESTEZIJE

DUNJA MATIĆ

SADRŽAJ

Prolog	3
Cvijeće	4
Dogovor	11
Dijagnoze	16
Večera	20
Tjedan	30
Mjuzikl	33
Njih dvoje	38
Zamjene	43
Narator	48
Ovdje je dobro	51
Epilog	54
O autorici	57
Impresum	58

PROLOG

Sjedio je za svojim kuhinjskim stolom, pred žutim zidom oblijepljenim papirima. Pušio je i uvijek držao prozor širom otvorenim. Kroz njega je promatrao stablo pored kuće i nadao se da ga nikada neće srušiti kao što su srušili ostala. Padom tog stabla i pogled bi mu spao samo na tuđe prozore. Vidio bi sve te živote koji se događaju dok njegov miruje. Samo se njegove misli granaju, gore, visoko iznad zemlje. Gledao je u tu krošnju kao da u njoj opet traži bajke za Suzanu, bizarne bajke, bajke koje to nisu. Samo nisu smjele biti sretne bajke.

„Samo nemoj da budu sretne bajke.“

„Da. Sreća je malo dosadna.“

„Nije dosadna, nego neuvjerljiva.“

Neuvjerljiva. Takav mu se i njegov život činio, neuvjerljivim. Kao da nije još ni počeo, kao da ga čeka negdje iza ugla, priprema se, već toliko dugo se priprema, šapuće mu: „Evo sad ćemo, sad ćemo, obećavam“. To „sad“ postalo je neuvjerljivo.

Suzana je uvijek birala bolje riječi. Tako ju je zvao, *Ona Koja Bira Bolje Riječi*.

Nisu bili ljubavnici. Ne bi se moglo reći ni da su bili prijatelji, ne u klasičnom smislu te riječi. Svoje živote su živjeli bez preklapanja poslova, poznanstava i dokolice. Suzana je zato običavala reći kako su njih dvoje jedno za drugo priče. Priče su važne. One su pokloni. Zbog njih preživljavamo običnost života. Noć je za nju bila najteže vrijeme. Noću je postajala dijete upravo probuđeno iz ružnog sna i umirili bi je tek njihovi razgovori. Počeo je bilježiti crtice koje su podijelili, kako bi lakše podnio noći u kojima više nisu dijelili ništa. Neke su istinite, druge su izmišljene, ali razliku između istinitih i izmišljenih kao da ni sâm više nije znao. Znao je samo da joj treba ispričati te priče.

Dok god joj je pričao, mogla je ostati budna. Pa makar samo za njega.

CVIJEĆE

Orfej joj je napisao na komadu papira: „Vidim da voliš Carvera. Sviđa li ti se onda i film *Short Cuts?*“ Preklopio je papir i podmetnuo ga u knjigu koju će joj knjižničarka proslijediti.

Minja je u knjižnicu dolazila svakog ponedjeljka popodne, utorkom ujutro i petkom, od pet do osam navečer. Bila je neobično točna, nije kasnila ni minutu. Takva se preciznost teško mogla povezati s njezinom nespretnošću. Gledati ju kako se bori s prepunom torbom, kako je drži na podignutoj nozi i objeručke po njoj kopa, izbezumljena, doslovno neuravnotežena, bilo je najljepših pet minuta njegova radnog dana. Iz torbe bi prvo izvadila punu bocu vode. Dok je čitala, kružila je prstima po vrhu boce, kao da svira na staklenoj čaši. Voda joj je, umjesto za piće, služila kako bi povremeno isprala ruke. Potom bi ih obrisala papirnatom maramicom i premazala kremom. Nikada nije govorila, zbog čega su svi mislili da je Minja gluhonijema. Samo bi na dolasku i odlasku pristojno kimnula glavom u znak pozdrava.

Nakon što bi napustila knjižnicu i prešla pješački prijelaz na crvenom, obično bi zaključila da je nešto zaboravila. Mobitel po koji se vraćala uzaludno je vibrirao u prostranstvima njezine torbe, dok je ona, prekapajući po džepovima kaputa, pristojno signalizirala knjižničarki da ju i dalje zove. Uvijek je pretpostavljala da je u knjižnici ostavila mobitel, premda ga tamo nije ostavila nijednom. Umjesto mobitela, ostavljala bi kremu, bocu vode, papirnate maramice, bilježnicu ili šal.

Orfej bi joj tada, sjedeći za pultom i ne podižući glavu, pružio kremu koja je ostala na stolu. Osim kreme, na stolu su uvijek ostajali i tragovi šalice kave koji su ga podsjećali na grubu skicu cvijeća. Praznu je plastičnu čašu, zajedno s omotima čokolade, papirnatim maramicama i omotom duhana, Minja bacala u plastičnu vrećicu podno svojih nogu koju je, kao i mnogo toga drugog, kao i čitanu knjigu, ostavljala iza sebe.

Minja nikada nije, u pravom smislu riječi, posuđivala knjige, ne u onom smislu, barem, koji bi podrazumijevao njihovo iznošenje iz prostora knjižnice. Nikada ionako ne bi stizala čitati kod kuće – zašto da je onda uzima sa sobom? Ona se držala nepisanih namjena prostora. Stoga se samo u knjižnicama čitalo književnost, a u čitaonici fakulteta učilo. Ručak se uvijek i bez iznimke jeo u studentskoj menzi, iako je živjela u obiteljskom stanu u kojem se, očito je, odmara i gleda televiziju, povremeno, ali nevoljko i filmove, jer tome služe kina. U obiteljskom stanu živjela je s mačkom i, od nedavno, jednim roditeljem.

„Mama je jednostavno otišla“, jednom će odgovoriti Orfeju. No ne u prvom pismu. U prvom pismu će napisati samo par rečenica o filmu *Short Cuts*. Skicirala je i nekoliko sličica o soundtracku, soundtrackove filmova je najviše voljela. Zvala ih je *soničnim arhitekturama*. Preklopila je papir s odgovorom i vratila ga u knjigu, ostajući nepomična, mirna kao miš u kutku sobe, s prednjim zubima zabodenim u usnicu kao iglama u jarko crvenom jastuku. Onakvom jastuku kakvog je Orfej imao kod kuće na krevetu. Ako je spavao na boku, morao je jastuk staviti između koljena, jer nije mogao zaspati ako mu se koljena dodiruju.

Kada je Minji napisao pismo, nije se nadao da će njegov pothvat biti uspješan. Nikad se nije nadao uspješnosti svojih pothvata, iako je svaki njegov pothvat uvijek bio uspješan. Bila je to čudna činjenica, ta njegova *uspješnost-iz-prve*, ta nepripadajuća namirnica na popisu osobina od kojih je sačinjen i istisnut ljudima za obrok.

Kronični nedostatak ikakvog talenta, vještine ili uopće sposobnosti, bilo je jedino što su njegovi roditelji imali zajedničko. Čak je i pokušaj proizvodnje potomka potrajao dobrih deset godina, Orfej je bio siguran kako je i sam taj snošaj bio stiliziran nekim avangardnim tektonikama tijela, koje nisu ništa drugo do li najsmješnija neusklađenost. Njegova majka godinama pravi pite od nikad dignutog tijesta, masne i sirove, s punjenjem u kojem se mogu naći i tvrde sjemenke, one koštice jabuke koje majka zove *koščicama*. Njegov je otac impresivno nemaštovit ilustrator razglednica, rođendanskih i svadbenih čestitki. Krštenja, s kojima se najviše muči, ispadala su najbolje. Čestitke za krštenja bile su bijele, bez ljepuškastih lica, šašave štenadi i prigodne poruke. Njegov otac zazire od ništavila bijelog prostora. Zato su zidovi stana bili puni slika, fotografija, satova (čak i pokvarenih) i kalendara (čak i starih). Osim od bjeline, njegov je otac zazirao i od dodira.

Ni Orfej nije volio dodire. Dodiri su bili kao ugrizi koje je osjećao satima. Od svake se približavajuće ruke odmicao, otresito kao dijete ne starije od tri godine. Bio je on to isto trogodišnje dijete i sada s trideset i tri, s grimasom koja mu je gužvala kožu lica, kao da ga isušuje i ostavlja bez krvi.

„Ne možeš izbjeći ljudski dodir. Isto kao što ni ja ne mogu izbjeći ljudski glas. Pa rukovao si se do sada tisuću i osamsto puta, tisuću i osamsto puta, barem“, napisala mu je jednom Minja.

Tako je opovrgnula pretpostavku o svojoj gluhonijemosti, za koju je Orfej bio siguran da je točna. Osim što nikada nije govorila, jednom je došla u društvu muškarca (nedovoljno atraktivnog da Orfeja proždre ljubomora) i komunicirala s njim samo jezikom znakova.

„Zapravo je čitavo moje nastojanje izbjegavanja govora uzaludno. Čovjek se mora glasati. Ako ne govorim, to je kao da varam. Samo skupljam sažaljenje od nekog *Bilo Kojeg čovjeka*. Jadna ne govori, znali su reći, kada ja ne bih rekla ništa. Meni čak, ako slučajno na to pomišljaš, nikada nije predstavljalo problem prikazati to što mislim. Ja uvijek imam nešto za reći, meni se jednostavno ne sviđa kako to zvuči. Vjerujem da većina ljudi osjeća neobičnu nelagodu dok sluša svoj glas na snimci. Njihov je, ali im zvuči tuđ, drugačiji od onoga kakvog ga oni čuju. Zašto je tome tako ostaje mi neshvatljivo koliko i zaraznost zijevanja, a to mi je najneshvatljivije! Svejedno se o tome nisam potrudila ništa saznati. Bilo kako bilo, tako mi zvuče svi glasovi. Kao moji, ali prevedeni nekim pogrešnim kanalima, kroz koje odjekuju kao objava neshvatljivog, ali, po tonu sudeći, važnog upozorenja. Također, većinski su mi glasovi neraspoznatljivi. Mislim da jednogodišnje dijete povezuje geometrijske oblike uspješnije nego ja glas i lice, ako lice ne vidim. Ne mogu mu odrediti ni dob ni spol. Na telefon sam se odbijala javljati otkako pamtim, ali kako je majka otišla, morala sam prihvatiti i tu ulogu. Tata se javiti sigurno ne može, i premda sam molila sve da ne zovu, ljudi zaborave sve što ih zamoliš, odmah, kao tuđe ime pri rukovanju.“

Pisala je Orfeju o majci koja je otišla, neposredno nakon što je njihova mačka izlegla tri smrtna slučaja i napustila posljednjeg preživjelog. O posljednjem preživjelom brinuli su se ona i otac, zbog čega je Minja zapostavila knjižnicu, fakultet i posao. Orfej joj je odgovorio objašnjenjem o uzrocima zijevanja i zaključio kako je raskid roditelja za dijete ponekad najbolje rješenje, osobito kad ono to više nije. „Dijete, to jest. Kada ono više nije dijete“, dodao je.

Sva njegova pisma naspram njezinih bili su tek aforizmi, poezija u prozi, „crtice carskog cinizma“, kako mu je Minja tepala. Bilo je mnogo tapšanja i tetošenja među tim slovima koja su slali jedno drugome, kao suborci na zadnjem frontu u ratu protiv stvarnosti što se skrivaju od eksplozija sirovog zvuka i dodira svijeta.

U svojim pismima putovali su kroz vrijeme i nanovo otkrivali djetinjstvo, sigurni u jastučićima na ramenima ženskih kostima, tirkiznim trenirkama i nerazumnim količinama rumenila. Ispričala mu je sve o tome kako je tata Slaven upoznao mamu Radislavu na jednoj likovnoj radionici za gluhonijeme. Tata je bio učenik, a mama učiteljica.

„Bilo je nečeg umirujućeg u njegovoj pojavi, pomirenog i primirenog“, pisala je Minja o svome ocu. „Ponekad, zaista, izgledao je zadovoljan zbog toga što ne čuje. Kao da je već živio i vidio sve ovo, vratio se na svijet i rekao: Molim, ponovite sve isto, samo bez tona! Tata je uvijek bio tako miran. Ja sam htjela biti ista kao tata. Mirna. Tako sam se potpisivala kao

dijete. Uvjeravala sam sve da je to moje pravo ime. Ja ne želim biti malena, ali želim biti Mirna. Jako dugo se na svoje ime nisam ni odazivala. Iscrpio bi me njegov zvuk, kao da moram pretrčati najdulju stazu da ga uopće čujem. Uskoro me tako umaralo sve izgovoreno. Osjećala sam nelagodu i dužnost istovremeno. Jer u nekom trenutku, moraš se moći odazvati.“

Osim ovih crtica o sebi, u svakom bi mu pismu postavila barem nekoliko neobičnih, potpuno nepovezanih pitanja, kao da priča sama sa sobom:

„Hej. Koju nam sliku izaberu za nadgrobni spomenik? Tko je izabere i na osnovi čega?“

„Jesu li se praljudi mazili?“

„Kada ćemo izumiti hologramsko kinokazalište, hologramzalište? Hino?“

On je odgovorio:

„Rodbina. Ne znam. Ovisi o rodbini.“

„Jesu. Svi sisavci se maze, mazili su se i u budućnosti će se maziti. Riječ *maziti* je užasna.“

„Izmislilo se samo i zove se Život. Ti hiniš živote drugih, a i svoj provodiš u ulozi promatrača.“

Odjednom su se njezina pisma skratila, a potom i prorijedila. Na grlu njezinog oca niknuo je tumor, kao crni, bezmirisni cvijet. Minja je zaključila: nastao je onog dana kada je Majka otišla, kada je otac ispustio krik. Mjesto na kojem je zvuk zario prste u njegovo tkivo sada je obraslo bolešću. Minja više nije odlazila nigdje, pa tako ni u knjižnicu. Odlazila je samo na posao. Radila je u cvjećarnici. Pred tom ju je cvjećarnicom Orfej jednog dana i sreo, šecujući psa kojeg je pomilovala. Sljedećeg joj je tjedna Orfej ispod vrata cvjećarnice podmetnuo pismo o koje se Minja na ulasku poskliznula.

Premda su opet razmjenjivali pisma, nisu planirali preseliti svoje prijateljstvo u stvarnost. Takvo bi preseljenje narušilo njihovu *sigurnost u slovima*, pamučan oblak oslobođen sudaranja i očekivanja kiše. Već su ti slučajni susreti bili susreti loše igranih dvojnika. Kao da su im tijela pripadala nekom drugom svijetu u kojem se njih dvoje nisu poznavali. U svojim su se pismima tim neprilagođenim dvojnicima ponekad i rugali. Bilo je to neko dvoje drugih ljudi, bili su za početak to krvožilni sustavi, kosti, tetive i mišići, sive stanice, boja očiju, nokti, sve te stvari s kojima se nije dalo poistovjetiti ništa što njih dvoje zaista jesu.

Uostalom, jednom kad si pred nekim to dopusti, Orfej je i više nego pričljiv čovjek, što Minji nikako ne bi odgovaralo. Ne bi uspjela suzdržati tik stiskanja očiju jer ju zvuk grize poput narezane glavice luka. Osim toga, njezina pretjerana taktilnost izluđivala bi ga, dok bi nju mučilo susprezanje te taktilnosti.

Svoj neobičan karakter nije nikad doživljavala kao problem. Unatoč tom specifičnom stanju šutnje, jer Minja je šutjela kada god je mogla, nije bila bez prijatelja. Čak su se i u srednjoj školi, u toj pećnici puberteta, nalazile probrane pojedinke i pojedinci koji su njezino odbijanje govora tretirali s poštovanjem, čak i naklonošću. „Svega možda troje“, tipkala mu je Minja jer su mailovi zamijenili bijeli papir i gustu tintu od koje su slova bila stisnuta, ali debela kao mačići. „Neke sam od svojih prijateljica, jednu barem, zarazila tim negovorom, i priznala mi je: tek sada ti sve mogu reći. Kako je to bilo lijepo, kako sam bila bliža promišljanju tuđih misli tako, nego ikako drugačije, izbjegavajući zamku jezika kao košćicu u nekom grozdu.“ Zbog tog odbijanja govora, Minja je zavoljela pisati. Pisanjem je postajala Mirna. Nikada nije bila toliko Mirna, kao onda kada je pisala Orfeju.

U tim pismima prolazile su godine retoričkih vježbi i raspravljanja, ali su se prošvercale i privatne pojedinosti: boje zidova u spavaćoj sobi i uzorci lastavica na pločicama kupaonice, glazbene i filmske recenzije, čak se i srednjoškolska poezija potkrala pod kategorijom sasvim osobnih sramota iz djetinjstva. Pisali su o svojim kvartovima. On je živio na drugom katu četverokatnice, s bračnim parom odvjetnika vrata do njegovih, umirovljenom učiteljicom matematike u stanu ispod i studentima koji su pušili pljuge na krovu zgrade, a da ga nikada nisu pozvali. Ona je svoju zapuštenu vilu u nekoć elitnom dijelu grada dijelila sa sredovječnom prostitutkom, mladim mesarom iz Dalmacije i rumunjskom obitelji koja je iznajmljivala sobu praktičarki intuitivne medicine u vezi s vodoinstalaterom koji će je uskoro ostaviti zbog ukrajinske udovice bez djece.

O vlastitim romantičnim statusima i pratećim im događajima nisu pisali. Zato je Orfej vijest o Minjinim zarukama tako teško primio. O svojem budućem suprugu govorila je nespretno i s puno loše prikrivene nelagode. Kao da informacije izvlači iz neke velike torbe, nepouzdanu prevaljene preko podignutog koljena. Nasmijao se tom starom sjećanju i pročitao poruku o udaji do kraja.

Upoznali su se, *njen čovjek* i ona, na jednoj od onih istih radionica kakve je njena majka svojedobno vodila, ali ih je, ovoga puta, vodio on. On je pretpostavio kako Minja ne čuje, pa se raspetljavanje te slučajne laži otelilo u poštenu televizijsku dramu. Minja se ipak, prikladno joj skromno i s premalo buke, prozvala drugim prezimenom. Prezime će nastaviti

nositi i nakon što je njezin suprug, s medicinskim papirima koji potvrđuju izvrsnost njegova zdravlja, umjesto kod kuće završio u mrtvačnici. Minja je tog dana primila dvije nespojive vijesti koje su joj se naslađivale kao neukusna šala: „Vaš muž je izvrsnog zdravlja“, rekla je doktorica, „Vaš muž je mrtav“, promrmljao je drugi doktor, nešto kasnije.

Za to su se vrijeme njihova pisma prorijedila kao naglo ogoljeno vlasište, kakvo se već bilo naziralo na rubovima njegovog visokog čela. Kosa mu se postupno povlačila prema zatiljku, kao da ju tamo poteže vrijeme. I njezine bi se dvije dojke tada bile objesile, kruškoliko razvukle, da je imala kruškolike ili ikakve dojke uopće.

Naviknut na ciklično strujanje Minjine prisutnosti, Orfej se nije zabrinjavao kad god bi nestala. Znao je da će se vratiti, a ponekad je čak mogao pogoditi i točno kada će se vratiti. Povremeni prekidi komunikacije dogodili su se u nekoliko prilika: kada je umro njezin otac; dok je Orfej putovao Europom; kada joj je ispao zadnji mliječni zub (gornja sedmica) na čijem mjestu nikada nije izrastao novi; kada se razboljela.

Kada bi mogao, ta bi odmicanja i privlačenja, ritam njihovih razgovora preveo u notni zapis. Slučajnostima bi kupio smisao, usadio bi uzročnost u umjetnost i umjetnost u uzročnost i konačno raskinuo s opsesijom nedodirljivog postojanja. Jer tim bi se notnim zapisom sigurno nešto dotaklo u njemu, ritam njihovih razgovora dosegnuo bi zvuk, melodiju popularnu u tamo-negdje tropskim krajevima, tamo gdje je toliko vruće da zrak dodiruje, tamo gdje sam nikada ne bi išao. Tako je to zamišljao, zamišljao je njihovu priču kao najljepšu pjesmu za krajeve koje nikada neće posjetiti.

Mislio je o mirisu njezina vrata, o naborima na vrhu nosa koji nastaju kada se nasmije, o naborima koji sliče malim morskim valovima ili brzopotezno nacrtanoj silueti galeba. Proganjala ga je pomisao da je nikada neće dodirnuti.

Nepodnošljivost fizičkog kontakta bila je osobito odbojna u emocionalno visoko nabijenim prilikama. Fizički kontakt bio je prihvatljiv isključivo povodom prokreativnih poriva. Tako ih je zvao, *prokreativni porivi* i izlagao im se razmjerno često, u statistički prihvatljivim razmacima za pripadajuće mu godine i slobodnjački status. Inicijaciju u snošajni svijet izvršio je s prosječnih sedamnaest godina života, s pijanom sestrom dragog prijatelja, kojeg posljedično više nije imao. Bio je to tridesetogodišnji informatičar kakvim je i Orfej zamišljao postati. Njegova je sestra pribijala Orfeja uz uski prolaz između frižidera i štednjaka punog paučine, po kojem su prolili kavu. Seks je bio sirov i nezgrapan. Svi su nadolazeći performansi nalikovali ovome, jednako geometrični, kubistički, kruti.

Seks s Minjom bio bi drugačiji, zamišljao je, jer Minja je osmoza. Ezoterična u svojoj elastičnosti, osjetljiva kao minsko polje podražaja. Njezina je epiderma sačinjena od sitnih eruptirajućih vulkana zadovoljstva.

Ali sada joj o tome neće ništa reći, kao što joj o tome neće reći ništa, nikada. S njom je mogao zamisliti samo nepostojeće, kakva je, uostalom i ona bila, nalikujući sumaglici koja se spustila pod njegovim prozorom. On je bio obložen njezinim pismima kao staklena čaša pamučnom presvlakom koja će ju spriječiti da se razbije.

„Kada bi i ti, Minja, bila tek još jedna čaša, naša bi se stakla slomila jedna o drugo. Ovako smo bili dva organizma prozirne kože, istovremeno izložena i zaštićena. Ta nam je zaštita postala još i nosivi zid, pregrada, prezervativ. Kakvim bezveznim riječima te pozdravljam, ali zato se nadam da sam one najbolje s tobom podijelio dok si još bila uvijek-ovdje. To je nova riječ Minja, uvijek-ovdje i neće ju nikada uvesti u rječnik jer se odnosi samo na tebe i mene ili tebe-mene, tenebeme, bemetene, koliko još moram pisati, koliko još moram odugovlačiti dok ti ne kažem ono što nisam mogao dok si bila tu: možda smo pogriješili, Minja. Možda smo trebali biti Ja-Ti umjesto Ja-To, uvijek i svugdje jedan za drugog prisutni, a nikad zaista tu, ostajući samo To. Ja i moje To, bez gnijezda i raspršeno, izgubljeno u zraku kao lastavice u kupaonici čiju zahodsku dasku nikada nisam imao prilike ostaviti podignutom. Ne radim to ni inače, samo da znaš, iznenadila bi te ta stvar u vezi sa mnom.“ – napisao je Orfej posljednji put, preklopio list papira i proslijedio ga cvijeću koje joj je sada raslo, ravno iznad čela.

Pomišljao je otići u tamo-negdje tropske krajeve, tamo gdje je toliko vruće da zrak dodiruje, konačno sâm.

DOGOVOR

(volio je patetične žene)

Zaključala je vrata salona i ubacila ključ u sandučić jer je tako sigurnije. Hodala je brzo, više prijeteći nego uplašeno, kao da ide prema nečemu, a ne kao da od nečega bježi. Iako uvijek bježi. Prolazeći pored Mrtvog kanala razmišljala je o djedovoj barci isprane *Surfer Blue* boje, zvuku motora, o ljuskama sirove ribe. Noć je bila hladna. Odjekivali su poljupci potplata i poda. Na mostu nad rijekom stajao je muškarac. Ulovio ju je za nadlakticu, ulovio ju je svojom velikom udicom kao ribu. Učinio je to onako kako bi to učinio da se poznaju. Otresla je ruku sa sebe i požurila naprijed.

„Jeste li se ikada pokušali ubiti?“ pitao je i ona se okrenula, nekoliko puta i lijevo i desno i onda se konačno okrenula prema njemu.

„Ne? Ja se svaki dan pokušavam ubiti. Možeš pomoći? To je šifra inače, jeste li i vi koristili tu šifru? *Možeš pomoć*. Dosta elegantno. Ne? Niste. Nema veze. Možete li mi pomoći svejedno? Za ozbiljno sad. Mrtav sam ozbiljan. To je moj najveći problem. Molim vas. Pomozite mi.“

„Kako?“ pitala je, iako nije izgledalo kao da će ga pitati išta, izgledalo je kao da će samo gledati kroz njega još neko vrijeme, a onda se okrenuti i otići.

„Ubijte me.“

„Ne mogu.“

„Samo tako? Pa niste ni pokušali.“

„Zašto biste to tražili od mene?“

„Ne možete na to gledati kao na pomoć? Mislim, ako sam došao do toga da molim nekog da me ubije, onda mi je očito jako loše. Ako je do toga došlo. Možete li zamisliti koliko mi loše mora biti, ako je do toga došlo?“

„Nekome kome je stvarno toliko loše trebala bi pomoć da se ne ubije, a ne da se ubije. Zašto

to ne možete napraviti sami?”

„Zato što je tužno.“

„Pa moram i ja onda biti tužna s vama?”

„Mislim da već jeste.“

„I? Koliko ste još ljudi rastužili noćas?”

„Vi ste mi prva. Sve sam uvijek postizao iz prve.“

Naslonila se leđima na ogradu i iz torbe izvadila kutiju cigareta.

„Ostali ste?”, pitao je, provjeravajući očito. Uvijek je volio provjeravati očito, volio je biti siguran u stvari.

„Ne izgledate mi sposobnim za silovanje.“

„Ne bih nikada. Nadam se da vas to ne vrijeđa.“

Nasmijala se s dvije cigarete među zubima. Pripalila je i pružila mu jednu.

„Znate li da nikada nisam vidio ženu da brije noge?”

„Neku određenu ženu?”

„Ne. Bilo koju ženu. Nisu ostajale dovoljno dugo da bih vidio kako briju noge.“

„Razumijem.“

„Zašto ste vi ostali?”

„Zašto se želite ubiti?”

„Ja se ne želim ubiti. Ja želim da me vi ubijete.“

Skliznula je niz ogradu i spustila se u čučanj.

„Ja sam nekog već ubila.“

„Sebe?”

Poželjela je povratiti.

„Svog muža.“

„Nisi mi nikada rekla da si ubila svog muža.“

Poželjela mu je polomiti noge. Brzopotezno i lako kao red čokolade.

„Mislila sam da smo u ulogama.“

„Jesmo. Svejedno mi nikad nisi rekla da si ubila muža.“

„Bi li to promijenilo nešto?“

„Vjerojatno.“

„Dobro, nisam ga ubila ubila. Ali ako sam njega polovično ubila i sada vas ubijem polovično, mislim da se to zbraja u punokrvno ubojstvo. Razumijete? Neću vas ubiti.“

„Upropastit ćete moj cjeloživotni lanac uspjeha. Uzet ćete mi jedino što imam.“

„Kad već nemate ništa drugo za dati.“

„Svejedno ste tu. Mogu li vas samo pitati, gdje biste bili sada, da niste ovdje?“

„Ne želite znati kako sam ubila muža? Otrovao se.“

„Ne, ne želim. Svi muževi mojih žena umiru. Samo ja ostajem živ. Ozbiljno vas pitam. Gdje biste bili da niste ovdje?“

„Našla bih se s nekim.“

„Netko vas čeka?“

„I bolje mu je tako. Moja je majka uvijek govorila da je sreća lijepa samo dok se čeka. Ali, pretpostavit ću da vas ne zanima ni moja majka.“

„Ne, ne zanima me vaša majka.“

„Niti itko drugi osim mene.“

„Tako je. Znači netko vas ...“

„Čeka. Ali, isto tako biste trebali znati da, ako vas ne zanimaju ljudi oko mene, onda vas zapravo ne zanimam ni ja. Ja jesam ljudi oko mene. Nije ih ostalo puno.“

„Ja sam ovdje.“

Okrenula se prema rijeci. „Ona mi je onda sretnije rješenje.“

„S kim si se trebala naći?“ Njegove su je ruke omotale. Stisnuo ju je onako kako je dugo zamišljao stisnuti žensko meso, kao komad sirovog tijesta koji mu se lijepi za prste.

„S jednim čovjekom“, odgovorila je i okrenula se prema cesti, prema prepunim parkiralištima, pekari preko puta, fotoradnji. „Kojeg sam“, prebrojavala je ugostiteljske objekte, „upoznala online“.

„Zvuči obećavajuće.“

„Trebali smo se ubiti zajedno.“

„Jasno. Nalaženje ljudi samo za seks postalo je prelako.“

„Ali ja nikada nisam došla.“

„Želite da ostane živ? Unatoč tome što znate da ga boli?“

„Možda bi ga sa mnom boljelo manje.“

„Boljelo bi ga više. Trebali biste ga ubiti dok se još može nadati da bi ga s vama boljelo manje. Trebali biste ga ubiti dok još može umrijeti nadajući se.“

„Umrijeti nadajući se? Stvarno? Jebote. Znala sam da ne možeš reć' ništa stvarno. Znala sam da uživo neće bit' bolje. Ti si već mrtav! Ti si baš potpuno mrtav iznutra.“

„Rekla si mi da voliš takve. Mrtve iznutra. Prepoznala si me.“

„...Uvijek si govorio da se mi *prepoznajemo*, ali nije dovoljno da se ljudi samo *prepoznaju*, ljudi se moraju *pozvati*, ti me nikada nisi *pozvao*.“

„Trebala ti je pozivnica?“

„...Ja sam čekala nekoga tko ne postoji. Ti ne postojiš. Samo sam te pretpostavila. Ja sam uvijek sve samo pretpostavljala. Da skočim preko ove ograde još bih se i spasila od svog tog

pretpostavljanja.“

„Da skočiš preko ove ograde samo bi se smočila. Možda bi se prehladila. Ne bi se ubila.“

„Svejedno je, zapravo. Svejedno svaki dan malo ubijamo jedan drugoga, a da nismo nikada ni postojali.“

„Jako si patetična.“

„Mislila sam da ti voliš takve, patetične“, odgovorila je, prebacivši se s druge strane ograde, pridržavajući se samo prstima, dok nije gledao.

DIJAGNOZE

Bilo je to logično, oženiti Minju. Djelovala je kao mirna djevojčica, pitka, rekao bih. Nikad suvišnih rasprava s Minjom, barem ne u početku. Počeci nas prevare. Raspoložemo samo s onim pojedinostima koje su nam ponuđene, druge ljude vidimo kako i koliko nam dopuste. Svekolika je Minja. Od njezinih beskonačnih oblika, nijansi i preljeva ponekad mi pozli. Ipak sam očekivao da ću joj nedostajati malo više. Loše sam to izračunao. U njezinoj podsvijesti ja treperim pod niskim naponom, neznatan sam, bljeskam bojažljivo. Ponekad sam trepavica, ponekad prozor kroz koji me pogledom pratila na posao, ispijena šalica kave koju sam za sobom ostavljao, ljutio je. Sada sam ljutnja, ljubičaste boje i tvrd kao kockice sirove cikle. Imam mnogo okusa i mirisa od kojih nijedan ne prija.

Dijagnoze su gorke koliko je gorak čitav dan njihove objave. Kada postanem pamćenje na taj trenutak, temperatura sam od tristo Celzijevih stupnjeva. Podsjeća me to na jednu priču koju sam davno pisao, u kojoj je pojedinac postajao svaki svoj podražaj, nije ga tek osjećao onim jednim izoliranim dijelom točke doticanja, već je cijelim svojim bićem postajao sve što bi susreo. U takvom su stanju ljudi prolazili jedni kroz druge kao podivljalo jato ptica. Pisao sam mnogo priča pa se pitam sada, ne postajem li i sam priča, ne stapam li se sa slovima?

Minji se nikada nisu sviđale moje priče. Ja njezine nisam nikada čitao, a ne mogu sa sigurnošću ni svjedočiti o njihovom postojanju. Ona je tek nešto tipkala, u trenucima kada bi se njezino lice osulo laticama ljiljana i krizantema. Kada sam je pitao što toliko tuče po svojoj tastaturi, izvukao sam iz nje samo da se igra. „Igram se“, tako je izjavila jednom i više je nisam vidio iza ciklone cvijeća koja je plesala oko njezinih podočnjaka. Tko je njezinom licu tada dao boju?

Na početku koji me prevario, Minja je bila sasvim obična osoba kakvu sam dugo godina pokušavao naći, iako se ni nisam trudio previše. Sviđao mi se život samca i siguran sam da nikada nisam tražio ništa više od društva, neku vrstu tihe kolegijalnosti. To je, vjerujte mi, teže nego što se čini. Partneri se po putu pogube oko trivijalnosti, nebitnosti poput popularnih preferencija, stavova o svjetskom gospodarstvu i glazbi. A ja sve mogu prihvatiti ako me se obavijesti u miru i na vrijeme. Uvijek sam bio uvjeren kako se sve može urediti. Bio sam čovjek od pažnje i proračuna, na sve sam se mogao pripremiti, sa svime sam se mogao pomiriti.

Pretpostavljam kako se s vlastitom smrtnošću ni jedan čovjek ne miri lako. Minja me jednom natjerala da pogledam ljubavni film u kojem muškarac i žena više od sto i dvadeset minuta samo šecu gradom i razgovaraju. Od svega što su rekli zapamtio sam samo priču o čovjeku koji je, saznajući da umire, osjetio olakšanje. Možda sam tada poželio biti takav čovjek, poželio sam biti onaj koji doznaje na vrijeme. Nipošto nisam htio biti onaj kojeg smrt iznenadi. Smrt u snu, automobilska nesreća, moždani udar, srčani udar – ne daj, Bože.

Kada sam čuo doktorov glas i postao vlastita dijagnoza, pretvorio sam se u osjećaj ozbiljnosti. To je bila prirodna pretvorba za mene. Čitav život smatrao sam se ozbiljnim čovjekom i ako se mene pita, bio sam dijete samo po nekakvoj biološkoj vokaciji. Preživio sam sve to i stigao konačno u svoje rane četrdesete, a na pregled sam otišao samo zato što je tako stajalo u nekom nepisanom pravilu. Minja je počela pregledavati grudi, ja sam otišao na svoj prvi pregled prostate, a onda sam podigao slušalicu i saznao da sam krcat tumorima. Proširili su se, kolonizirali me dok nisam gledao. „Nije dobro“, mučno će mrmljati doktor i zakazati hitan susret već u ponedjeljak.

Bio je to petak i ja sam otkazao svoju radionicu slikarstva. Minja se nije iznenadila, iako do tada nisam propustio ni jednu. Tada sigurno nisam prvi put uočio nedostatak njezine pozornosti, ali sam ga prvi put osjetio. „Prošetao bih parkom“, rekao sam, premda joj nikada nisam rekao ništa slično. Parkovi, livade i cvijeće nisu me zanimali. Tamo gdje su drugi vidjeli umjetnički potez prirode, ja sam vidio skakavce, krpelje, pauke, pčele, gliste i stonoge. Umjesto parkom, hodao sam pločnikom, posustajao pred prometom i neodlučno prelazio cestu. Nisam znao kamo idem, kada prizovem sjećanje na taj put postanem samo kružnica. Znači li to da sam se samo taj put vrtio u krug ili je svako kretanje kružno i bezizlazno, teško je reći, ja vam govorim samo iz svojih osjećaja.

Od njezinih sam osjećaja očekivao više. Minja je uvijek bila ugodna u svojoj uslužnosti, najneobičnija obična žena, samo s jednom molbom na svijetu: da se ne govori. U njezinom se svijetu kolegijalno kimalo glavama, spokojno, u neuništivom strpljenju, a ako bi proizvela kakav zvuk, bilo je to ili iz zbunjenosti ili iz zadovoljstva. Volio sam voditi ljubav s Minjom. To opiranje da se oglasi bilo je uzbudljivije od bilo kakvog serijskog stenjanja, neuvjerljivog u svojoj neopravdanosti. Jednom kada je zvuk uskraćen, tek tada se napinjete zaista osjetiti, pronaći i pročitati pokret, naslutiti napatke koje nam tuđe tijelo utiskuje u kožu. Krao sam njezine kratke udisaje, brze i u bojama. Ona je izdisala izmjenične nijanse svijetlo žute, narančaste i ljubičaste. Kada mi je konačno priznala da njezina nijemost nije data već odlučena, durio sam se kao prevareno dijete, a da se nisam prestao potajno diviti njezinoj

dosjetljivosti.

S obzirom na to da smo se mjesecima sastajali samo u svijetu znakova, uvijek bez riječi na toj radionici, bio sam uvjeren da je nijema. Trebalo joj je četrdeset i devet mjeseci, bilo je to uoči zaruka, da mi prizna stvarno stanje stvari: ona može govoriti, ali odbija. Bio bih možda i odustao od vjenčanja, da se na ideju vjenčanja nisam već privikao. Jednom kada nešto prihvatim, promjena mi jako teško pada. Kao što sam rekao, sve sam mogao prihvatiti, ali onda je tako trebalo i biti.

Kada sam saznao svoju dijagnozu, Minji nisam ništa rekao. Sada kada se toga sjetim, postajem komešanje, uznemirenost, kružnica, vratim se pločniku kojim sam prolazio, autima koji su me mimoilazili, ne sjećam se zvuka trube. Skliznuo sam u subotu.

Subotom smo odlazili na tržnicu i pili kave pod kosim suncobranima. Kada sam tu subotu naš ritual smetnuo s uma, Minja je samo nastavila tipkati i bojati se ljiljanima. Pored mene je rastao razvratan cvijet, njezina glava postala je mesnata stidna usna, pupoljak, poezija. Požurio sam je poljubiti, ali ostao sam bez osjećaja. Postao sam ustajanje. Ustajao sam iz kreveta cijeli život, a da nikada nigdje nisam otišao. Sjećanja na subotu postale su podlaktice kojima se podižem, pritisak dlana o krevet i težina u stopalima. Ja sam podijeljen na parcijalne dijelove tijela u niskom postotku, komadić sam zanoktice na nožnom palcu, tetiva, ravno stopalo, testis. Duboko sam disanje koje premašuje pluća, širi se zrakom, guta planet.

Te subote disao sam ubrzano kao Minja dok je volim. Vidio sam je drugačijom i dalekom, smanjivala se pored mene kao figura od plastike koju izvučemo iz čokoladnog jajeta i u nedostatku funkcije odložimo na televizor da se prekrije prašinom.

Već je i Minja bila puna prašine i paučine, odavno me nije pozvala da je uzmem u ruke, pomaknem s police. Ne, fontana kroz koju je tekla njezina voda bila je puna istih kovanica koje sam davno bacio, za želje već odavno ispunjene. Nisam drugačiji razvoj situacije ni očekivao. Uvijek sam htio mirnu ženu, tihi i podatnu. Radovala me njezina ravnodušnost.

Mogu vam reći kako ljudi mrtvuju na najrazličitije načine, ali nužno dosljedno onome kako su živjeli za druge i prema drugima. Preživljavamo samo kao osjećaji sebe. Ja se uvijek krećem sporo, moje gibanje nalikuje na čekanje u najdužem redu. Uglavnom sam žute boje i postojim u Minjinim prstima, u tipkovnici po kojoj još uvijek piše nekom drugom čovjeku, kao što mu je pisala i te subote.

Te subote, kada sam saznao da umirem, bilo je drugi put u mom životu da se nisam mogao s nečim pomiriti. Prvi put se to dogodilo kada me ostavila moja djevojka Magdalena.

Izvanredne situacije pratila su izvanredna ponašanja. Kada sam saznao da umirem, prošetao sam parkom i ručao kinesku hranu. Nikada do tada nisam jeo kinesku hranu i već znate što mislim o parkovima. Kada me Magdalena ostavila kupio sam psa, iako sam se do tada protivio ideji kućnih ljubimaca u stanu. Misleći na njega sada, postajem njegova dlaka.

Tako mrtvujemo, kao u mojoj priči, pretvaramo se u bilo što, što još postoji u našem sjećanju ili se pretvorimo u bilo što, što nekog još podsjeća na nas. Ono što se ovdje ipak razlikuje od moje priče je jezik. Moji osmotski likovi nisu ga koristili, služili su se vibracijama i frekvencijama, bojama i zvukovima i osjetom, ali nije bilo nikakvog jezika. Za razliku od te priče, ovdje naši osjećaji ostaju u instrumentima koje smo sami koristili i njima zaposjedaju svoje postojeće korisnike.

Ja sam tako pretvoren u procese pisanja i slikanja. Posjećujem dvije mlade djevojke od nepunih trideset godina i jednog tridesetogodišnjeg niškorišti muškarca koji se iznenađujuće perspektivno primio tipkovnice. Kao slikarstvo skvotiram potkrovlje jednog umjetnika, ali samo povremeno i potpuno amaterski, jer sam strast prema slikanju iscrpio još za života.

Te sam posljednje subote prvi put predosjetio ovu konačnu razgradnju i postao sam čovjek iz filma, onaj koji je saznao skorašnjost svoje smrti i bio sretan. Ne mogu reći da sam zbog te spoznaje postao sretan, ali najednom sam osjetio olakšanje. Svoj sam profesorski posao radio dovoljno dugo da mi dosadi. Djece nisam imao i Minja je već bila daleka. Prikladnije je bilo da odem, prije nego ju pregorim kao žarulju koja danonoćno svijetli nad mojim životom. Već vidim kako treperi i nestaje, ako umrem, mislio sam, možda se ugasi pa upali koji put opet. Mrtvog me Minja možda bar još jednom poželi, postat ću ona želja potaknuta banalnim motivom nemogućnosti vlastitog ispunjenja.

Kao i mi, tako se i želje boje smrti.

Ali nikada nisam postao radosno rumenilo njezinog lica. Konačno sam se pomirio s dijagnozom. Kada me doktor u ponedjeljak nazvao pun isprika što je zamijenio moj nalaz s tuđim, nisam se dao smesti. Sjeo sam na klupu pred bolnicom, promatrao promet bijelih kuta i otoskopa i naprosto nestao. Sada sam ovdje, spor, otopljen u tuđim slovima.

VEČERA

Jan dolazi danas. Nisam ga vidio još otkako je na zadnjoj godini faksa odšetao s predavanja i bacio se u rijeku. Možda se nije bacio u rijeku, ali kada smo ga kasnije tog dana sreli, našli smo ga mokrog do gole kože. Tog se utorka zadnji put pojavio na fakultetu. Do sada mi duguje pozamašni, ali nigdje zabilježeni novčani iznos, klavijature koje sam mu posudio dok je svirao u bendu, a donekle mi duguje i život. Nekako je uvijek bilo tako, da sam ga ja nalazio nad WC-školjkom, neučinkovito prerezanog zapešća.

„Jan, tako se ne možeš ni ubiti“, rekao bih mu tada. Nekako je uvijek bilo tako da sam ga u tim situacijama pronalazio ja, jer nitko se drugi nije upustio u avanturu *Pronalaženja Jana*. Čovjek koji sam ne zna gdje se nalazi teško će vam objasniti kako da do njega dođete.

Pitam se što će misliti o mojoj ženi. Prijašnji izbori ne bi mu se sviđali, da sam nekih važnih prijašnjih izbora imao. To što me se neka povremeno ulovila ne računam. Kada me netko pita, kažem da je Nina moja prva. Žene to vole, to sam shvatio. Sve se redom rascvjetaju kada kažem: „Da, Nina je prva i jedina.“ Prvi put sam to rekao kao šalu, ali onda je sreća na nečijem licu nikla i osjećao sam se obaveznim potvrditi: „Da, za ozbiljno“, inače bi se lice samo posušilo u pustopoljinu.

Neobičnosti su eliksir života, tako me Jan naučio. Iako nikada nisam mogao živjeti kao on, mogao sam živjeti s njim. Sve dok jednog dana nije nestao, kao mladost kada dobijete djecu.

Nina i ja nemamo djecu, ali nemamo više ni mladosti. Znao sam da nećemo imati djecu. Drugačiji scenarij iznenadio bi nas oboje. Sve je na Nini bilo krivo, da ne spominjem još kako je jedna od onih rijetkih ljudi koji se rode s organima na obrnutim stranama. Moja je Nina čovjek-zrcalo. Zubi su joj krivi, preveliki. I maleni nos joj je kriv, naginje na desnu stranu ako se dobro zagledate. I prsti su joj okrenuti polukružno jedni prema drugima, pa kada joj nokti narastu dodiruju se međusobno, čineći od njezine ruke neobičan cvijet, štipaljku ili klijesta. Kičma joj je kriva, premda godinama vježba i savitljiva je kao zmija, svejedno ponekad nalikuje na jednogrbu devu, dok se saginje.

Ja sam volio tu grbu. Nekada zamišljam da stojim na njoj kao na tronu, visoko s nje vidim sve i svakog. Nina je jedina žena na svijetu koja ima uvijek vidljivu boju očiju, tirkizno plavu i neizbježnu, i njezine su usne tri delfina od kojih se gornja dva uzdižu u dva široka luka, spojeni njuškama. Kroz ta usta smijemo proći ja, bujica riječi i vrlo malo hrane. Ima

celijakiju, ne jede gluten, ne jede ni meso, ni mliječne proizvode, ni bilo što masno. Živeći s njom izgubio sam svih šezdeset i sedam kilograma viška koje sam nostalgично vukao za sobom kao uspomenu na djetinjstvo. U salu su bili živi moji mama i tata, čak i baka i djed. Sestra je utjehu našla u cugi, ja sam imao pečenu prasad i more majoneze ili sam to čak i bio. Bilo kako bilo, nemam to više i nisam to više, nisam ništa od toga otkako sam s njom.

Još uvijek volim kuhati. Pripremam ručak svakome posebno, to je sve što radim, dok ne radim. Kuham odvojeni ručak za sestru, po vrlo strogom programu pripremam ga za Ninu, uvijek nešto drugačije za sebe. Potrudim se i oko psa, moja sestra voli ga više od mene. Ma koliko puno ručkova i večera ja nakuhavao, dolazio po nju na policiju, psihijatriju ili jurio za kolima hitne pomoći, i dalje sam samo stariji brat koji joj brani alkohol i njuši njenu sobu nakon izlaska.

Znam da zvučim depresivno, no mi smo se već navikli, to su jednostavno neke stvari koje moja sestra radi da bi ostala živa. Nadam se da večeras pred Janom neće napraviti nikakvu scenu, premda rijetko kada nešto takvo izvodi, a ja uvijek pretpostavljam da hoće, uvijek se bojim da hoće. Bio sam u strahu otkako je zaskočila jednog jadnog dječaka iz stare zgrade u kojoj smo živjeli, tamo u kuhinji, ima tome više od deset godina.

Nisam ga u oči mogao pogledati, uskoro sam i odselio, nisam mu se više javljao, a bio mi je drag. Dolazio je kod mene razgovarati o filmovima i književnosti, jer sam mu jednom preporučio jednog Argentina, teško mi je reći kojeg, tada sam čitao dosta knjiga. On je htio postati informatičar kao ja, premda ga, kao ni mene, informatika uopće nije interesirala. Pitam se, što se dogodilo s njim? Rekao mi je jednom: „Super si ti, Olio, nikad se ne rukuješ.“ Jesam li se trebao rukovati? Djelovalo mi je to neprimjereno, rukovati se s kincem. „Super si i ti, Stanlio“, govorio sam mu, iako se nije zvao Stanlio. Zaboravio sam mu ime, puno je vremena prošlo. Nisam još bio upoznao niti Ninu.

Ona i ja upoznali smo se na poslu, nema se o tome što puno reći, bila je jako pametna, pametno smo i lijepo pričali. Nekad bi mi donijela krafnu i kavu, ja sam joj pridržavao vrata lifta, nije mi bilo ni na kraj pameti išta osim toga, pridržati joj vrata i pojesti krafnu koju mi je kupila. Bio sam debela svinja, a Nina uvijek trijezna.

Hoće li me Jan uopće prepoznati? To sam se pitao, hoće li me prepoznati. Prepoznat će moje jelo s potpisom, u to sam bio siguran. Kuhao sam mu isto što sam mu uvijek kuhao kad je bio mamuran, maneštru koja je, kao i sve maneštre, vrlo posebna. Premda sam gastronomiju savladao bolje od bilo koje znanosti i umjetnosti, i dalje najviše volim jednostavna jela.

Zapravo, ja nisam savladao niti jednu od znanosti i umjetnosti, pa je ovo malo besmisleno što sam rekao. Ali kuhanje sam savladao dobro, samo to sam htio reći.

Kako će Jan reagirati kada otvorim vrata? To sam se pitao, kako će on reagirati. Ja sam se nadao jednom: „Jebote“ ili „Woow“ ili „Woow, jebote“. A onda bi mi mogao reći: „Wow, pa baš si smršavio, čovječe“, ili tako nešto. Nikada ne bih smršavio da nisam iz solidarnosti smaknuo s jelovnika sve Ninine neprijatelje. Bilo mi je užasno teško tovit se tako tim maščobama pred njenim suhim splačinama i onda, takav nauljen, sa svojih sto i četrdeset kila, baciti se na njezinih pedeset. Kada sam bio s njom, gotovo da ni nisam jeo, ne može se to za mene nazvati ni dandanas hranjenje, bilo je to više, još uvijek jest, samo održavanje na životu.

Sada se hranim drugačije, hranim se Ninom, njezinim palčevima, jedinim pravilnim, malenim stopalima, njenim koljenima koja mi oba stanu u šaku, kao da su bez kostiju, grandioznim grudima, nesavladivim. Bila bi me voljela i s dvjesto i četrdeset, tristo i četrdeset kila, bila bi me voljela da sam Godzilla, govorila je.

Kada sam otvorio vrata, Jan nije rekao „Jebote“, niti je rekao išta, samo me gledao kao da je možda pogriješio ulicu i sada je ljut na mene što sam mu dao krivu adresu ili je ljut na sebe zato što je možda točnu adresu krivo zapamtio. Zbunjeno je upitao: „Stan Stanić?“ Ta je fora starija od našeg prijateljstva. „Ovo je stan Stanić, to sam ja, Olio“, rekao sam dok su mu se oči širile. „Olio Staniću, mamicu ti jebem!“ odgovorio je konačno Jan. To što radi s mojom mamicom moglo bi me uvrijediti, ne zato što nje više nema, već zbog toga što je Jan na tu činjenicu potpuno zaboravio. Vrijeđalo bi me to, kada Jan ne bi svojim neoprezom, svojom zaboravnošću, na jedan tren i mene učinio zaboravljivim.

Posjeo se na kauč pored moje sestre. Sestra je sjedila sa stopalima zavučenim pod koljenima i s velikim jastukom u krilu, a tako je radila i onda, dok je Jan još dolazio redovito. Neke ljude volimo zato što su razglednice iz drugog vremena ili slike koje smo izgubili u jednoj selidbi, a našli u drugoj. Uvijek je lijepo kad nađemo nešto što smo mislili da smo izgubili. Zapravo, mislim da je to nešto najljepše. Tako je i s Janom sad, sretan sam što ga vidim.

Čim je došao, odmah je Ninu prozvao *Blue Eye Baby Bird*. To joj se nije svidjelo. Nina je s Janom bila razočarana, iako sam joj sve o Janu ispričao onako kako se i dogodilo, pa ne znam što je drugo mogla očekivati. Jan puno puši pa je najviše vremena proveo stisnut na terasi, s našim uvenulim biljkama i ostacima crvene boje kojom smo upropastili dnevni boravak. Za to vrijeme Nina je okretala očima kad god bi ovaj otvorio usta, vičući kao da smo miljama

udaljeni. Ona ga je zvala Razglas jer Jan se, što god da pričao, uvijek derao.

Nakon večere sestra me molila da ju odvezem do prijateljice, da ne hoda po noći sama, toga se bojala. Nisam želio ostaviti svoju ženu i Jana same. Bojao sam se da Jan nešto ne pokuša i ne završi na ulici. Bilo bi mi jako neugodno. Planirao sam se čim prije vratiti kući, ali me nazvala i zamolila da kupim nešto alkoholno, „Gin“, čuo sam, vikao je, jer u kući nemamo ništa. Valjda će izdržati s njim dok se ne vratim. Moja Nina je uglavnom smirena, ali ponekad zna biti i jako temperamentna.

Kada sam se konačno vratio, moji strahovi su mi se učinili stvarni, jer je Nina u kuhinji kuhala kavu ljuta i sama. Jan se samo u jednom trenutku uzvrtio i otišao. „Već je kasno“, kazao je, popit će koju putnu do hotela i pozdraviti se s nama ujutro.

Uvijek sam nekako znao da će Jan sam od sebe otići, da će se *izgubiti*, osjećao sam tako, premda ne mogu to objasniti. On je samo dolazio i odlazio, nikada nije bio tu kada sam ja bio zaokupljen svojim problemima, kao da ih je na neki poseban način poštovao, mene, moje probleme i to kako se s njima nosim, jer se s njima volim nositi sam. Između ostalog, prema Janu sam osjećao zahvalnost; bio sam debelo dijete i svi su mi se rugali, a Jan me branio. Sada kada o tome razmišljam, bila je to jedna prikladna priča o prijateljstvu dva autsajdera, bilo je to prototipsko prijateljstvo, ali posebno kao što sva prijateljstva jesu.

Zato sam bio iznenađen, iako i opravdano zabrinut, kada je Jan obznanio da će ostati još nekoliko dana s nama. Spavat će on u gostinjskoj sobi, iako nemamo gostinjsku sobu, to je dnevni boravak. Bilo mi je i drago, često sam osjećao tu dužnost da izmislim neku izliku i isplatim Janu njegova davna dobročinstva, ma koliko me morila Nina i njezine reakcije. Moja Nina, ne radi se o tome da ne voli društvo, ali strašno drži do reda. Sve su se njezine prijateljice rano udale, zaposlile, zaljubile u svoju djecu i nesklone su neobičnim ljudima, neobičnim situacijama, bilo kakvim odstupanjima od normalnog.

Osim toga, koliko god sam ja zbog ponašanja svoje sestre skratio lanac prijatelja, toliko sam to učinio i zbog Nine. U društvu mojih poznanika osjećala se kao produžni kabel, tako je jednom rekla, iako je mogla ravnopravno sudjelovati u svim našim razgovorima. Bila je to zapravo iščašena situacija, ako mogu tako reći, jer bila je ona odraslo dijete, starmala djevojčica, okružena neodraslim, nedoraslim dječacima štreberima.

Nisam mogao ni sanjati da će mi jednog dana, umjesto krafne i kave na radni stol, u krevet nositi novine i svježije cijeđene sokove. Kada smo se upoznali još uvijek sam bio, i mislio da ću

zauvijek biti, Olio-Folijo.

Olio-Folijo, to je nadimak iz mojih debelih dana kada su mi pri ustajanju jednom pukle hlače (odbijao sam kupiti broj veće ne bih li se natjerao da smršavam) i onda su me dečki iz razreda oblijepili folijom u koju su prethodno bili omotani njihovi sendviči. Iz svojih sam hlača, gaća, čarapa i cipela danima istresao mrvice kruha. Janov komentar na tu instalaciju sveo se na pokoji istegnuti ud, izbijeni zub, ukradeni novčanik kojim mi je platio večeru.

Nina to mora razumjeti, moja bi mladost bez Jana bila samo još jedna prazna točka na dnevnom redu odrastanja, odrađena i nevažna kao starost koja me čeka. Ali što duže Jan spava kod nas, obavljajući po danu, kako ona kaže „tko zna kakve poslove“ (sumnjam, rekao bih da su u pitanju žene), to je Nina sve nemirnija. Razumijem da je tome tako zato što inače nije sklona ni posjetima svojih prijateljica, kamoli mojih prijatelja, kamoli Jana. Jutros sam si obećao da ću razgovarati s njim, zabilježio sam to u svoj rokovnik koji mi je kupila za rođendan da mogu voditi više računa o svojim obavezama. Nekad se osjećam da život to i jest, serija obaveza organizirana i obavljena u vremenu. Pokucao sam na vrata dnevnog boravka koja su stajala napola odškrinuta, ali ostao sam bez odaziva.

„Vrh, kažem ti“, čuo sam ga kako govori. „Na krevetu od spavaće, stari“, kakve spavaće pitao sam se, „Olio bi popizdio“, saznao sam. „Svršila je odmah. Mazna mica maca mijauuu“.

U ovom je trenutku protagonist začuo svog naratora, ja sam narator, dobar dan. Nemam racionalnog objašnjenja. Prestani Olio! Naš protagonist je na pragu shvaćanja, Jan mu jebe ženu. Jan mi ne jebe ženu. Jan mu jebe ženu. Svlači je sporo...Ne, Olio bi je svlačio sporo, Jan to radi brzo, sirovo, i baca njezine mokre gaćice na Oliverov jastuk.

Ovo nije prvi takav slučaj. Koliko se takvih slučajeva možeš sjetiti? Prestani! Koliko je puta Jan oteo djevojku koja se sviđala tebi? Svaki put. Kad god ti se neka djevojka sviđala, Jan je pronalazio način da je obrlati, otme. Kakav smiješan izraz, *otme*, kao da su ti pripadale, kao da si s njima imao ikakve šanse. Ne može se reći da ti je Jan te djevojke oteo, za te djevojke ti nisi predstavljao ni opciju koju bi razmotrile, nisi postojao. Ne postojiš ni sada. Prestani! Samo te podsjećam, ovu priču poznajemo. Ipak, u ovoj priči postoji značajan zaokret. Nina je bila tvoja. Sada više nije.

„Olio!“, rekao je Jan, kojeg sam zatekao pred sobom, a mogao je stajati tu i još nekoliko minuta, ja ne znam gdje sam bio ni koliko sam tamo ostao. „Donio sam ti čiste ručnike“, reklo je nešto kroz mene i ispružilo prema njemu praznu ruku. „Jesi li dobro, Olivere?“

Nikada me ne zove Olivere, nije me zvao Olivere ni u šali.

Možda te zove Olivere sada, dok ti jebe ženu. „Ne!“, vrisnuo je protagonist. Oliver je dječak koji je pronašao način da svi udarci samo odskoče od njega i padnu ravno u nesvijest. Dobar dan, ja sam narator, Oliverov trampolin, ja dobivam-odbijam udarce. Možda sam njegovi otac i majka, možda sam kava i krafna, pečeno pile i majoneza, ja sam Mnoštva, narator. Ja sam kompenzacija Boga, njegov zamjenik na zemlji, pouzdani promatrač.

„Mislim da je vrijeme da pođem“, objavio je Jan, s mokrim ručnikom kojeg je podigao s poda i omotao njime svoje kukove, pa su njegova jaja plesala po površini kojom inače brišem lice. „Zašto tako brzo?“ pitao sam, zaboravljajući da sam se jutros pripremao zamoliti ga da ode.

„Što ako Nina ode s njim?“ Što ako postane nervozna, umorna, razdražljiva? Protagonist može izračunati da će joj trebati dva tjedna do tri dok Oliju ne kaže da ga već odavno ne voli, da je samo odgađala ovaj očaj iz pristojnosti, da ni njegovo mršavljenje nije pomoglo, jer ionako je s njim bila iz sažaljenja.

A onda je Jan otišao i ostavio Ninu za sobom.

Moja Nina ipak nije odmah otišla pa sam pomislio kako to možda ni nije bila ona, sigurno to nije bila ona, Jan je doveo neku s ceste i povalio je na mom krevetu. Promijenio bih sve te prljave plahte isti čas. Ali plahte su već čiste. Nina ih je već promijenila. Shvatio sam to kad sam konačno zario svoje lice u taj jastuk, bio je obložen netom presvučenom jastučnicom, pitam se zašto. Ne pita se ništa, već mu je sve jasno, to je morala biti Nina, Nina je bila mica maca mijauu, pripitomljena, „onakva kakva je sa mnom“. Ali te večeri sa mnom nije bila mazna i nježna, nije bila kao inače. Bila je dominantna i okretna, a opet nekako kruta i nepoznata, za moje me podlaktice kroz njezina kliješta probadao Jan. Bio je to Jan u kojeg sam ulazio prestravljen, mehanički probadajući prazninu. Postao sam provalija, rupa u zemlji koja se sama od sebe otvorila. Osjećam kako i Nina sada propada kroz mene, rastavljena, rastopljena, jer u meni je vruće, Bože kako je vruće!

Nikada do sada nisam halucinirao. Nisam se drogirao, a ako bih i popušio joint, on bi na mene samo bio uzaludno potrošen. Jednom se jesam jako napio, toliko da se ne sjećam ni ljudi oko sebe, ni povratka kući, tko zna kako sam vozio i tko zna što sada radim Nini. Možda spava na meni, možda pod njom već ležim mrtav i godine su prošle. Još popodne sam se nadao njegovom odlasku, njezinom ostajanju, samo neka Nina ostane, tako sam govorio. Sad je držim u rukama, ali nisam ovdje i ona ne zna da nisam ovdje, previše je okupirana time da

mi pokaže sve što je od njega naučila. Možda me još želi impresionirati, možda joj je Jan napunio glavu s uzbudljivijim ženama, možda joj je prigovorio, rekao da je pasivna. Sigurno joj je rekao da je previše pasivna pa se zbog toga sada ponaša toliko drugačije.

Čekao sam dok nije zaspala i krenuo prema dnevnom boravku u kojem moja sestra „plače, dakle postoji“, tako smo to nazvali, jer jednom je rekla: „Može te biti strah tek kada prestanem plakati“. Plakala je često. Ovoga puta, kada sam sjeo pored nje, sestra me zagrlila, nikada prije to nije učinila, zagrlila me kao da zna. Uzvratio sam joj skrivajući suze, držeći jezik za zubima, kriveći vilicu kao narkoman, onako kako ju je Jan krivio, onako kako su Ninine kosti krive, onako kako su joj prsti krivi, onako kako je kriv moj život za to što ga više ne volim, jer više neću voljeti nju. To je ljutnja koju osjećam i ljutnja koju osjećam nije ona zbog prevare, prevaru ću preživjeti. Preživjet ću ideju da je njezino tijelo diralo drugo tijelo, ne moje tijelo, jer diralo je druga tijela prije i uvijek smo znali da će ih dirati i kasnije, tako da nisam ljut zbog tijela i nisam ljut zbog diranja. Ljut sam jer sam ostavljen bez ljubavi. Nesposoban sam osjećati *Lijepo*, *Lagano* i *Levitirajuće*, to su moje tri muhe koje me primaju za ramena i podižu noge s poda kad god se umorim. Moje mušice.

Nina je ukrala moje mušice.

Ona spava gore u našem krevetu, njihovom krevetu, tko zna čiji bi to krevet bio, tko zna čiji on sve jest, ovaj podrum ima beskonačno mnogo prostorija i nijedna ne obećava završiti izlazom. Nina ga je našla, kažem, ona možda spava sada gore, ali s Janom je jutros izašla. Odletjela je prvi put kada sam mu otvorio vrata.

Nina, moja mušica, Nina koju mrzim, Nina koja je mazna kao mačka mijauu, Nina koja više to nije, koje nema.

S četrdeset godina neću otkriti ni alkohol ni droge i živjet ću ovdje kako sam živio do sada. U proteklih nekoliko tjedana pronašao sam nova rješenja za svoj emocionalni dizajn: ja lažem, lažem uspješno i obećavajuće, mogao bih biti profesionalac, toliko dobro mi ide. Mogu je poljubiti, iz patnje koju osjećam u prsima proizvesti toplinu pogleda, ja sam alkemičar. Možda je na neki način kažnjavam, postajem isti kao i ona, lažljivac i varalica, tako kaže psihijatrica kod koje više ne idem. Moja psihijatrica, pušila je cigaretu pod čijim bi dimom njezino lice izgubilo izraz, da je ikakav izraz uopće imalo. Razumijem, ona radi u javnoj klinici i sigurno su se nepopravljivi slučajevi nakupili kao smola u ušima, od koje sad ne čuje patnje jednog prevarenog partnera. Možda sam i ja nepopravljiv slučaj, teži nego što misli. Možda bi mi dobro došlo da istučem Ninu, Jan sigurno jest.

On se uvijek volio hvaliti kako svaka dobije barem po jednu, barem po guzi. Ne zato što voli tući, nego zato što voli vidjeti otisnut trag svoje ruke, svoje šape na njihovoj koži. Znao je reći: „Ona koja me uzme za ruku i odvede tatoo majstoru da iglom ispiše moj dlan na svom dupetu, može računati na to da smo službeno oženjeni. Na tom bi dijelu guza zauvijek ostala mlada“, mudrovao je, pokazujući kakvo je đubre.

Ne, Jan nije bio nikakvo đubre, zapravo ponio se kao bilo koji prosječan muškarac, prema ženi koja se očito nudila, a Jan ih nikada nije odbijao. Nije nikada odbijao žene koje se nude, jer on je bio *kvantist*, „otvorena srca“, tako je o samome sebi govorio. Prihvaćao je sve, a da nije pozivao nikog, zato znam, to je morala učiniti Nina. U slučaju ove obostrane odgovornosti koju prema meni dijele, ipak je više kriva ona koja poziva, u odnosu na onoga koji je, prigodno i naprosto, samo podigao slušalicu. Jedina Janova krivica leži u nedostatku diskrecije. O svojim se pothvatima trebao pohvaliti tek nakon što je napustio mjesto zločina.

Ja ne bih ništa ni posumnjao, jer Nina očito ne bi otišla. Ostala je ovdje i postala moj priljepak. Tako se ponaša otkako je otišao, znam što je to, to je krivnja. Zbog te iznenadne privrženosti sve sam više siguran u istinitost svoje sumnje i što sam sigurniji u istinitost svoje sumnje, to sam hladniji, a što sam ja hladniji, to je njezina privrženosti snažnija i što je njezina privrženost snažnija, to prema njoj osjećam veću odbojnost i što veću odbojnost prema njezinoj nježnosti pokazujem, to je Nina još nježnija, vrteći nas tako u krugu sve brže i brže. I tako nas vrti, vrtimo se, dok najednom sve ne prestane.

Nina se prestala truditi i oko kuće i oko mene. Kuća i ja nalikujemo jedno drugome, jednako trulimo i propadamo, kauč se sve teže razvlači i sve više krivi, ja se s njega sve sporije ustajem, zastore je poderao pas, kao vrijeme moju kosu. Za sve je ona kriva, a sada se više ni ne umiljava, uopće se ne obazire, umjesto da zauvijek skače oko mene i obasipa me obožavanjem.

Nekad se prisjetim kako sam možda trebao biti zahvalan što je izabrala mene, ali tada shvatim kako druge opcije nije ni imala. Jan je ne bi uzeo, a Nina se već navikla na određen način života, ljubav prema rutinama i navici jedina nas je vezala i sada to vidim. Nekad razmišljam kako je tužno ostati s nekim samo zbog toga, s druge strane, naočigled je normalno i tada mi svaka normalnost postaje istovremeno i tužna. Učinio bih nešto nenormalno, zagrlio bih je i rekao: „Sve znam, Nina, možda smo to mogli riješiti drugačije, ali sada nam ne preostaje ništa drugo nego da se razidemo.“ Bio bi to moj oprost nakon što sam nas oboje upropastio, nema veze što je ona kriva, jer sam i ja nastavio putem koji je zacrtala, prihvatio sam poziv.

Bio bi sve to zaboravio. Sve bi pustio, pozdravio se u miru, mimoišao suze i svađe na izlasku. Pozdravio bi se prijateljski, samo da prekine apsurdnost koja je postala njihov zajednički život. Djece ionako nemaju, posljedice nisu velike, mogu ostati u dobrim odnosima, mogu se praviti da su prijatelji. Tako bi bilo da ga jednog dana Jan nije nazvao i najavio da im opet dolazi u posjet. Bilo mu je jebeno s njima zadnji put, tako je rekao, jebeno.

Zar zaista želimo ponoviti sve to? „Je li vrijedno, Nina? Je li ti bilo baš toliko dobro?“, pomišljao je protagonist, rušeći svaku pomirbenu ideju u sebi. Pitao se: „Možda majstor očekuje i ručak. Sigurno očekuje da ga nažderem i napijem kao prošli put. Uzmi mi, majmune, sve što imam!“

Zašto mu ne bih, između ostalog, skuhao ručak? Skuhat ću mu posebnu maneštru. Sve su maneštre, kao i prijateljstva, posebne. Potrebne su tri glavice luka. I mladi bi bio dobar, ja ga volim ubaciti, ako je sezona, a sada jest. Češnjak, svakako, njega ovom prilikom koristim u obilatim količinama. Batat, da vam odam tajnu, nikako krumpir. Batat je, osim slatkoće udarca koji zadaje, i daleko zanimljivije teksture od krumpira. Grah se morao močiti noć prije, to, nadam se, svi znaju koji ne koriste onaj konzervirani, to bi bila šteta. Leću ne treba močiti, ona se u kuhanju ionako raspadne. Koristim pravu rajčicu ako je ljeto, ali ako nije, onda se nitko neće buniti ni zbog one pasirane, ja svakako preporučujem pelate. Temeljac pileći ne bi bio loše rješenje, ali ako ga nemate, to nije problem. Svakako mrkva, ne znam kako sam ju zaboravio, sitne kockice mrkve potrebno je staviti prije batata, može i malo rog paprike, zašto ne. Kobasice uvijek idu zadnje, skupa s kukuruzom. Bellovom otrovu za štakore još uvijek nije istekao rok trajanja. Pitam se hoće li ga osjetiti, hoće li hrana imati odvratani okus i hoće li Jan nastaviti jesti svejedno, iz pristojnosti?

Možda se neće moći suzdržati. Čemu to možda? Sigurno se neće moći suzdržati. Sve će to skuhati i servirati, a onda svejedno nasrnuti na njega preko stola. Već predosjećajući kako bi ga mogao zaskočiti i njegov je predosjećaj točan. Nema u njemu dovoljno lukavosti, dovoljno hladnokrvnosti da smireno promatra prijatelja kako ždere, da strpljivo čeka.

Dobar dan, ostatak ove priče moram vam ispričati ja – narator. Samo sam ja ostao. Prije nego što vam ispričam što se dogodilo, podsjetit ću vas (Molim te nemoj), podsjetit ću vas na sve ono što se moglo dogoditi. Oliver je mogao svojoj supruzi ispričati ono što je slučajno čuo da Jan govori. Mogao joj je prepričati taj telefonski razgovor i već prema njezinoj reakciji, jer bila bi naočigled zgrožena, posumnjati u svoje pretpostavke, odagnati misao da je žena o kojoj je Jan govorio bila njegova žena – Nina. Mogao joj je potom svoje sumnje i posramljeno priznati, a njezin bi smijeh otjerao posljednje tragove straha koji bi se iz ove

perspektive pokazali samo kao paranoičnost, tema o kojoj bi kratko razgovarao na terapiji i nikada više. Dakako, to se nije moglo dogoditi, za to bi bio potreban neki potpuno drugi čovjek, malo hrabriji i puno smireniji, pribraniji, samopouzdan čovjek kakav Olio-Folijo nikada nije bio. Salo se možda istopilo, ali prijezir prema samome sebi nije nestao s izgubljenim kilogramima (Molim te, prestani). U redu, ako to ipak nije vjerojatan scenarij, možda ovaj jest. Možda je Oliver mogao odustati od ideje da otruje svog prijatelja? (Nisam, znaš to) – Ne, niti to? U redu. Možda je Oliver mogao biti strpljiviji, kada je već odlučio otrovati svog prijatelja. Pričekati koji trenutak, umjesto da nasrne na njega preko stola. Da je učinio tako, pričekao, vrlo brzo bi i dočekao trenutak u kojem kroz ulazna vrata prolazi njegova sestra. Sestra bi se zagledala u njih, zagledala u Jana i briznula u plač. S kosom slijepljenom na uplakanim obrazima, mahnito bi svlačila sa sebe slojeve odjeće i gađala njima Jana vičući: „Jesi li po ovo došao, jesi li?!“, jer to je bila ona, mica maca mijau. Sestra bi opet plakala, Jan bi opet pobjegao, a Olio bi, osim nekog novog očajanja, osjetio još i olakšanje. Tako se moglo dogoditi (Molim te, prestani), ali dogodilo se drugačije. Oliver je prerano prsnuo, zapjenio se, pjena je bujala i širila se i prekrila njegovo lice, čitav stol, sve prisutne, teško je reći što se pod tom pjenom događalo, čak i ja, narator, pripovjedač, ovdje prestajem biti pouzdan. Ono što sam kroz pjenu mogao čuti, strašne su optužbe, optužbe bačene na Jana, optužbe bačene na Ninu. Ništa te optužbe nije moglo zaustaviti, ništa Oliver nije mogao čuti, ni osjetiti ni shvatiti, ni Janov smijeh ni Ninine suze, još jednom je sve krivo shvatio. Sestra, koja je u tom trenutku prošla kroz vrata, nije učinila ništa od onoga što je mogla učiniti, nije briznula u plač, nije svukla sa sebe odjeću i bacila je Janu u lice, nije vikala: „Jesi li po ovo došao, jesi li?!“, od silne se pjene i suza i smijeha prepala i pobjegla, izašla kako je i ušla.

Kada se pjena povukla s preostalim likovima ove priče, ostao je samo Oliver i ostao sam ja, tu sam da vam odgovorim barem na ovo posljednje pitanje: Da, čak i pored toliko začina, okus otrova za štakore i dalje se mogao osjetiti.

TJEDAN

Bio je ponedjeljak kad ju je našao. Ponedjeljkom se obično nalazio s novima, još neisprobanima, punima potencijala. Ova je ležala je na podu svog stana, vidno overdozirana, ruku razbacanih, koljena prekriženih kao djevojčica. Pronašao ju je u bijelim, pamučnim gaćicama kakve je najviše volio vidjeti na odraslim ženama. Sviđale su mu se generacijske inverzije, staromodne čipke na uskim djevojčicama i nevinost pamuka na širokim, zrelim kukovima.

Što je uzela, koliko je uzela i ima li toga još?

Nekoliko minuta kasnije, u stan je ušla plavuša. Proletjela je pored njega, rekla mu da nazove hitnu. „Nije pomislila da sam njezinoj prijateljici ja nešto dao?“, čudio se. „Mora da joj ovo nije prvi put“, pomislio je. Brzo je zaključio da ovdje samo gubi vrijeme. Ova u pamučnim gaćama je možebitno mrtva, a plavuša je previše izbezumljena da ga primijeti. Tiho je išetao iz prostorije, još uvijek razmišljajući kako je trebao potražiti *stash*, umjesto da je samo o tome maštao.

Da je kojim slučajem krenuo tražiti njezine zalihe po torbama i ladicama, ne bi pronašao ništa. Umjesto predoziranja kako je pretpostavio, njegova propala priležnica imala je snažan epileptičan napadaj. Dobro da nije saznao za manje uzbudljiv rasplet ove priče, tako je mogao sačuvati barem ono malo uzbuđenja. Osjetit će ga opet, premda za nijansu slabije, svakog puta kada priču bude prepričavao idućem čovjeku koji će ju, za istu tu nijansu manje od onog prethodnog, htjeti čuti.

Često je pričao pogrešne priče pogrešnim ljudima i nemalo je puta u takvim situacijama „dobio po pički“. Da, mogla je to biti i pička s čim je raspolagao, predimenzionirani klitoris i dvije debeljuškaste usne nalik na suhe smokve. Unatoč tome, klijentica je uvijek imao dovoljno i nijedna se nikada nije žalila. Obično su se vraćale po još, a da im ni samima nije bilo jasno zašto. On je bio nepotrebnost koju će si žena ponekad priuštiti. Tri žestice viška, neispunjeni petak, zamjena za subotnji film, slaba utjeha.

U raznim telefonskim imenicima moglo ga se naći zabilježenog kao: *servisera, dostavu, majstora, slatko poslije ručka*. Uglavnom se tako sam memorirao u njihovim mobitelima, neopterećen time što njegov kontakt gotovo nikada nisu tražile. Onima koje njegov kontakt jesu tražile, obično bi upisao krivi broj. Tako su nesretne žene u svoje kuće pozivale

umirovljenike, mesare, policajce, kućanice, učiteljice i osnovnoškolsku djecu. Utorcima je rijetko gdje odlazio. Umjesto uživo, sa svojim se prijateljicama susretao u sjećanju, preuveličavajući svoje vještine i postignuća. U ovoj je obradi punio ženska usta riječima koje nisu stigle reći. Zamišljao je seks nalik onom među mačkama. Mačji se kurac u erekciji pretvara u sadističku spravu punu bodlji koja struže unutrašnjost ženke. Zamišljao je svoju mašinu kao veliki bogunalikujući kolac.

U srijedu je već bio smiren, spreman za sastanak sa svojom pravnicom koja obično poklekne svaki prvi tjedan u mjesecu, pozivajući ga na čašu vina koju neće stići natočiti. Bila je neuvjerljiva u nastojanjima da ispuni njegovu želju za kažnjavanjem. Uvijek je htio da ga bičuje žena na nekoj visokoj korporativnoj funkciji. Nadao se kako će njegovu žudnju za disciplinom ispuniti ova mala pravica, stoga se guzio i govorio joj: „Daj mi to, Mrvice“. Ona je bila sitna, glasna i nervozna, zbog čega se nadao probuditi u njoj dominu koja će uživati u moći mučenja. Da se dominu pitalo, radije bi bila samo legla i prepustila se. Umjesto toga, neuvjerljivo je mahala tim bičem. Nakon što bi se umorio od loše predstave, prevaleo bi je preko svog ramena i poševio uvijek isto. Bio je to uobičajen trening srijedom popodne. S njom ili nekom drugom.

Četvrtkom je čeznuo za neobičnim, bio je željan eksperimentiranja na rubovima prihvatljivosti. Tada je viđao svoju curicu koja je bježala sa zadnjeg sata ne bi li mu sjedila u krilu i sisala čokoladne namaze s njegovih prstiju. Ljubila ga je musavim usnama po licu, nježno se trljajući o njegovo koljeno. Dopuštala mu je da fotografira njezina stopala (ali samo stopala!) i male, ružičaste bradavice (ali samo ovaj put!). Ona je bila najbliže životu kakvog je želio.

Petkom je provaljivao u svoju podsvijest halucinogenim supstancama i *pojačivačima okusa* kako je zvao *MDM*, *speed*, *extasy* i, u ležernijim prigodama, marihuanu. Ali, petak je rijetko bio ležeran. Započeo bi u krugu uvijek istih ljudi koji ne stare, samo svakih tri do pet godina mijenjaju brojeve mobitela, boju kose, imena ili lica. On je svakih tri do pet godina bio na prvoj godini nekog drugog studija. „Oplemenjujem se tako“, objašnjavao je, obično djevojčicama širom otvorenih očiju. Tim su pričama one putovale kroz Indiju, Japan i Australiju, suvremenu filozofiju i povijest umjetnosti, nošene na njegovim leđima kao naprtnjače. Svukao je sve generacijske trendove, žanrove i stilove, dočekao je i povratak kariranih košulja koje je još davnih devedesetih prvi put otkopčavao. Petkom je ostavljao tragove svog tijela po zidovima u zahodima, haustorima i parkovima, uvijek s drugim otiscima ženskih prstiju.

Subotom se liječio naručenom hranom i velikim dozama kave. Mehanički je nadraživao svoje nezainteresirano spolovilo koje bi ga svako toliko lijeno pljunulo. Depilirao je prsa, prao kosu i zube, smijao se sam sa sobom pred televizorom. Ranije, u kadi, zamišljao je da si nonšalantno u vodu ubaci fen ili grijalicu.

Nedjelja. Na slobodno mjesto svog kuhinjskog stola položio je kutiju tableta za spavanje, doručkujući bijelu kavu i tost. Nikoga nikada nije doveo doma. Prazna radna soba, rezervne kućne papuče nikad nošene, kupaoonica s minijaturnim sapunima, kutija tableta za spavanje. Svake je godine povećavao dozu. Pred spavanje, počeo bi kosu ni za koga. U topli je krevet lijegao samo s mirisom vlastite kože.

Bio je ponedjeljak kada je divljački i pun energije iskočio iz kreveta.

MJUZIKL

Cijelu je trudnoću njezina majka provela u mirovanju. Onda ju je, nakon trinaest strašnih sati porodiljnih muka, konačno istisnula iz svoje utrobe. Magdalena je na svijet stigla u bučnom bijesu. Pojednim ženama trudnoća donose osjećaj ispunjenosti, blaženstva i mira, ali Magdalenina je majka osjetila invaziju, kao da umjesto drugog života u njoj raste neodstranjeni tumor. Mnoge majke pri rođenju djeteta osjete nagonsku brigu i skrb, a Magdalenina je majka osjetila samo strah. Nije zadržala dijete i tako je prestala biti Magdalenina majka. O njoj nećemo saznati ništa više.

Njezina nova majka bila je mirna i gotovo produhovljeno strpljiva. Magdalena je mogla stenjati i zavijati satima, ali ju ova nije ispuštala iz naručja, sve dok ne bi klonula na njezinom ramenu. Šaputala joj je: „Samo ti plači, Magi, isplači se“, sve dok Magi postupno ne bi prestala.

Ostala je obavijena nekom dojmljivom divljinom. Kada se ljutila, a ljutila se često, pomicala je ruke i noge s toliko strasti (ali i elegancije!) da je začas zapadala u trans poetičnih pokreta. Jeste li ikad vidjeli poeziju poput ove, koja probija iz plesa i razvaljuje razum? Ponekad se pokretala kao jazz, povremeno kao elektronika, rugala se rock 'n' rollom, zamahivala kosom kao da headbanga. Na svojim je ramenima nosila *Summertime*, u svojim koljenima Coltraneove gigantske korake, prstima je prizivala istok, leđima se oslanjala na barokni pop, a kada je zaista bila sretna njezino se tijelo ponašalo kao nostalgične tipke syntha. Svatko je čuo u njezinim pokretima neki sebi odgovarajući glazbeni žanr, a da Magdalena sama nikada nije čula ništa.

Novi su roditelji njezinu gluhonijemost utvrdili tek nakon posvojenja, premda možemo pretpostaviti kako ta informacija ne bi ni u kojem pogledu utjecala na njihovu odluku. Zajedno su naučili neke drugačije načine komuniciranja. Ali, ako bi se Magi jako uznemirila, bilo od radosti, tuge, straha ili ljutnje, nije trebalo očekivati da će išta o tome reći uvriježenim znakovima. Magi je imala svoje znakove, znakove koje je izražavala svakim dijelom tijela. Njezina nova majka, puna ljubavi i razumijevanja, dozvoljavala je Magdaleni da se izrazi onako, kako je u tom trenutku osjećala da mora.

Toliko su ljubavi i razumijevanja, nekom neobjašnjivom slučajnošću, pokazivali i svi ostali ljudi u Magdaleninoj okolini. Pa kada je ova na jednom od prvih školskih sati zanjihala

svojim sitnim kukovima i razmahala ruke kao da su bez kostiju, djeca su počela čak i pljeskati. Ponekad su je i oponašali, što nije voljela, ili su se smijali, što je voljela malo više. U nepuna tri mjeseca Magdalenin je razred postao plesna grupa, sva su djeca dolazila svojim kućama s nekim neobičnim ritmovima. Neka su djeca zbog takvog ponašanja ponekad dobila prijekor od svojih roditelja i prestala plesati. Među roditeljima su nastali klanovi, djeca su se rasporedila u grupe, minijaturne političke frakcije, sve podijeljene oko pitanja kako pristupiti problemu plesa.

Magdalena nikada ne bi usavršila svoje komunikacijske vještine tako brzo, da nije bilo svih onih psihologa, pedagoga, defektologa, psihijatara i neurologa kojima je bila primorana pojašnjavati svoja stanja – uvijek posredovanjem majke koja je svima njima, za nijansu finije, prevodila kćerkina priopćenja. Jednom kada je Magdalena, a to je bilo jako rano, još u razdoblju osnovne škole, naučila čitati s usana, s tim je autorskim intervencijama njezina majka morala prestati. Samo jednom ju je Magdalena upozorila, kada je psihologu pogrešno prevela njezine riječi. Brzim potezima ruku sročila je „Ne laži“ i od tada ju je njezina majka prevodila doslovno. Obično je poslije prijevoda čekala da Magdalena kimne glavom, zadovoljna prenesenom porukom.

Možda se može činiti neobičnim što su Magdaleni svi toliko izlazili u susret, što su joj toliko popuštali i dopuštali. Za to je sigurno bio zaslužan njezin šarm. Osim šarma, dio odgovornosti snosila je i njezina egzotična ljepota. Bilo je dovoljno da vas Magdalena pogleda svojim prodornim očima, pa da se sva pravila ponašanja pod vama uruše kao slabo sagrađen most koji u komadima raznosi struja njezine prisutnosti.

No, godine objašnjavanja različitih stručnjaka o prikladnosti ponašanja i važnosti poštivanja društvenih normi, uvijek iznesene s nježnim patroniziranjem kakvo je Magdalena prezirala, ipak su ostavile tragove kočenja na njezinom tijelu. Više ga nije spontano savijala. Postupno je postajala ukočena, iako su joj njezina ponašanja bila dopuštena u privatnosti doma. „To je kao masturbacija“, pročitala je s nečijih usana jednom, „morate djetetu koje je prerano otkrilo, ali ne još i spoznalo svoju seksualnost, objasniti kako je ona rezervirana samo za intimne prilike.“ Jedino što je uspjela zaključiti iz svih tih seansi plaćenog razumijevanja jest da svaka društvena situacija ima svoj set društvenih pravila.

Nije razumjela zašto je tome tako. Nije razumjela *nekad smiješ, a nekad ne smiješ* logiku. Ili smijem ili ne smijem! – mislila je. Kako joj je bilo teško raspoznati kada i zašto smije, a kada i zašto ne smije plesati, jednostavno se ukočila. Postala je nervozna i nesretna. Ples nije bio nešto što je htjela raditi zbog plesa kao takvog. Ples je bio Magdalenin surogat govora,

njezina prirodna reakcija na podražaje.

Povremeno bi se ipak pokrenula, plaćući kičmom i svim kostima, prstima i petama koje je podizala od poda. Plakala je kosom i lopaticama, zglobovima na nogama i podlakticama, plakala je izvijenim vratom i zategnutim leđima. Povremeno je tako činila, nekad u svojoj sobi, nekad na javnim mjestima, sakrila bi se u neki hodnik ili toalet i iskrivila kao da je gumena. Nekoliko je puta to učinila u praznoj sportskoj dvorani svoje škole.

Jednom ju je tamo zatekla i profesorica geografije, udana za cijenjenoga stomatologa koji je dugi niz godina prijateljevao s voditeljem neke dramske sekcije, koji je pak bio u vezi s koreografkinjom plesne škole *Prozac*. Katrin Kiš, koja je otvorila i vodila ovu školu, istraživala je terapijske potencijale plesa, pronalazeći uvijek nove inspiracije u *nepokorenem svijetu margine*.

Katrin Kiš taj je dan profesorici geografije trebala vratiti kaput koji je posudila od nje prošle subote. Inače se nisu vidale često. Jedna za drugu bile su samo partnerice dvojice prijatelja koje se susreću za večerama. No, da Katrin Kiš tog dana nije vraćala posuđeni kaput, ne bi kroz prozor dvorane vidjela ove fantastične plesne akrobacije. Zalijepila se svojim hladnim dlanovima za staklo prozora i nepomično promatrala. Da Katrin Kiš tog jutra nije otišla u školu, Magdalena ne bi dobila najneobičniju ponudu.

S debelim kaputom prevaljenim preko ruke, Katrin se spuštala sporo i sablažnjeno, kao pripadnica nekog kulta koji je konačno dočekaio slijetanje izvanzemaljskog života od kojeg je očekivao spasenje. Nekoliko je puta dozivala Magi s: „Oprostite.“ Pomislila je kako sigurno ima slušalice u ušima, iako ih nije mogla vidjeti od njezine guste kose. Drugog izvora zvuka nije bilo, a njezine su oči ostale zatvorene kao da je sva predana melodiji. Kada je konačno otvorila oči i ugledala pred sobom Katrin Kiš, stresla se kao da je netom probuđena iz sna. „Smijem li vas samo pitati?“, pročitala je s njezinih usana i odmah se okrenula ne bi li joj na papiru iz bilježnice napisala: „Oprostite, gluhonijema sam“.

Katrin je i sama zanijemjela, postavljajući si ista pitanja koja bi si postavljao svatko, jednom suočen s fenomenom Magdalena. „Ali vi plešete“, promrmljala je, još uvijek ne shvaćajući kako ju Magdalena, iako ne čuje, svejedno razumije. „Da. Plešem. Oprostite“, odgovorila je Magdalena i po izrazu lica svoje sugovornice zaključila kako ova i dalje ne shvaća na osnovi čega one komuniciraju. Stoga joj je svojim ružnim rukopisom napisala: „Čitam s usana.“ Katrin Kiš se izbezumljeno ispričavala, a onda je, osvrćući se za sobom, išetala iz dvorane.

Cijelu se tu noć Katrin prevrtala u svom krevetu, skrivajući se pod plahtama od mjesečine. Već je sutradan opet bila u školi, s istim tim kaputom koji je jučer zaboravila vratiti. Jednom kad je našla profesoricu geografije, prvo što ju je pitala bilo je: „Postoji li ta djevojka?“ Katrin je bila uobičajeno dramatična za jednu koreografinju. Profesorica je odmah znala o kome je riječ i zakolutala je očima. Nisu baš svi imali ljubavi i razumijevanja za Magdalenu. Kako je njezina ljepota bila popraćena ekstravagantnim ponašanjem, ono je često bilo interpretirano kao luksuz koji si *normalne žene ne mogu dopustiti*. „Mi ostali si ne možemo dopustiti takvo luđačko ponašanje“, govorila je profesorica. „Da, mi ostali si nećemo to dopustiti“, ponovila je Katrin njezinu rečenicu, ali s potpuno drugačijim značenjem. Jer gdje je jedna pretpostavljala bahatost, druga je osjećala odvažnost, vidjela umjetnost, maštala otkriće. Za Katrin je ova koreografija bila iskaz istine, iskaz osjećaja koji nadilazi granice svega što o našim osjetilima znamo. Magdalena je znak žive kontradikcije, „pitanje je jedino bilo, želimo li kontradikciju pozdraviti ili protjerati“, pojašnjavała je, poetično kao i uvijek, Katrin.

Nije joj trebalo dugo da djevojčicu pripitomi, jer raspolagala je Katrin s istim tim šarmom kao i Magdalena, samo je njezin s godinama dobio na mudrosti. „Želim ti ispričati nešto i pitati te što o tome misliš“, rekla joj je i Magdalena je kimnula glavom.

„Napraviti će ti pjesmu. Napraviti će pjesmu za tebe. To će biti moja inverzija, moja kontradikcija. Oni će svirati onako kako ti plešeš.“

Dugo nakon premijerne izvedbe, kada su Magdalena i Katrin već zajedno vodile školu, po jednu od njihovih učenica došao je nekakav nesretno optimističan čovjek. Do tada su se već svi naučili kloniti Magdalene, promatrati je izdaleka kao oku ugodnu izmišljotinu, slučajno uprizorenu fantaziju, drogu koja će nas odmah učiniti ovisnima, izborati nam kožu i izbiti nam zube. Nesretno optimističan čovjek proganjat će je mjesecima, učiti zbog nje neke nove znakove, pohodit će tečajeve i seminare i eventualno voditi radionice za gluhoonijeme, ne bi li našao jezik koji bi mogli zvati zajedničkim. Magdalena je samo povremeno popuštala njegovim nastojanjima da je pridobije. Bio je neukusno mlađi od nje i nježniji od najosjetljivijeg djeteta. Njegova ju je krhkost činila samo više agresivnom, nestrljivom i napadnom i kada se on našao u blizini, mogla je s učenicama vježbati samo emociju ljutnje kojoj su se, na njezino iznenađenje, mlade djevojke najviše radovale.

Zapravo se sad već rijetko pitala hoće li ju jednom netko zaista čuti. Magdalena je isprva nevoljko pristajala, potom protestirajuće odbijala plesati uvijek iste koreografije. S vremenom su glazbenici morali prihvatiti izazov *sljepog sviranja*, potpune virtuoznosti i

improvizacije, reagirajući zvukom na pokrete njezina tijela u onom trenutku u kojem su se događali. Kako je plesala, tako su na licu mjesta morali svirati. Njezina ju je divljina učinila dirigenticom pred koju su samo hrabri i ljudi stajali, obično ne više od jednom, po završetku svake izvedbe zaklinjući se kako se takvom stresu više nikada neće izložiti. Mijenjati tako glazbene partnere, smatrala je njezina mentorica, bilo je neizvjesno koliko i njezino tijelo. Premda je koncept privlačio publiku, nemalo je suradnika potjeralo od škole *Prozac* prema istoimenom lijeku.

Katrin je poznavala samo jednog glazbenika, genijalnosti dovoljno granične s ludilom, koji bi na ovome mogao hraniti svoju glad za neobičnim. Bio je on zapravo osrednjeg talenta i realan rizik. Nije ga vidjela godinama, a i do tada su se sretali samo pod velom šaputanja u kojima o njemu nikad nije čula ništa pozitivno. Igrao se uvijek s više instrumenata odjednom, ali sve mu je brzo dosađivalo, kao i fakulteti, zemlje, žene, sportovi, tečajevi. Samo ponekad, pamtila je, ako je trebalo koga impresionirati, činio je čuda za klavirom. Njezina je potraga potrajala sigurno nekoliko mjeseci, a otkad se dokopala njegovog kontakta, još su se sigurno tri do pet tjedana neuspješno dogovarali oko termina sastanka. Godinu dana nakon, nenajavljen i na sveopće čuđenje, Jan se u školi jednostavno pojavio i posjeo za klavir.

Tog je dana Magdalena prvi put podijelila svoju dirigentsku palicu i pristala tijelom pratiti znakove koje joj je on slao svojim licem, ramenima i rukama. Bilo je to prvi put da je njezino tijelo s tuđim tvorilo ravnopravnu ritmičku cjelinu.

No, kako i kada ljubavne priče zaista završe i završe li ikada, jedno je od pitanja čiji odgovor ne želimo nužno ni znati. Ako želimo da postanu bajke, ljubavne priče treba završiti na samom početku.

NJIH DVOJE

Prvi put ju je primijetio dok je sjedila na stepenicama škole. Kroz tunel njezinih listova provlačili su se dlanovi s istaknutim crvenim jagodicama. S te je udaljenosti pretpostavio kako je riječ o propalom pokušaju lakiranja noktiju. Kada je konačno njezin lutajući pogled pronašao njegov, približila mu se i ispružila ruke. „Pogledaj što se dogodilo“, rekla je pružajući prema njemu prste s ljuskama sasušene krvi. Njezini su nokti bili do mesa neravno odrezani. „Tko ti je odrezao nokte?“, pitao je držeći njezine ruke na dlanu kao mrtvu pticu. „Djevojčice“, odgovorila je osjećajući težinu traume kako se gnijezdi u njenom grlu i priprema se propjevati kroz plač.

„Sve su se djevojčice ovaj tjedan dogovorile nalakirati nokte. Ja tako nisam učinila pa su mi ih odrezale za kaznu.“

„Zvuči kao gadna kazna za jedan takav manji neposluh. Mora da im je lakiranje noktiju važno.“

„Ja mislim da im je kažnjavanje važno.“

„Što još ti misliš?“

„To je sve što o tome mislim“, rekla je i, oslobodivši svoje dlanove iz njegovih, počela puhati prema prstima. Uzeo ju je za ruku pazeći da joj ne dodiruje nokte i odveo je da ih ispere u hladnoj vodi. Jednom kad je stavila ruku pod mlaz vode, njezino je lice poprimilo izraz blaženstva. „Bog mi ljubi prste“, šapnula je i prestravila Teofila koji joj je naglo ispustio dlan. Pomislio je kako bi to mogla reći gospođa u nekoj dramskoj seriji, ali ne i djevojčica. Tada nije znao da je sve svoje izraze naučila od bake. Tada Teofil nije znao ništa o Katarini, osim da pati od arhaičnosti i porezanih prstiju.

Zamolio ju je da ga pričeka ispred starog kioska na obližnjoj tržnici kako bi je od tamo otpratio kući. „Znaš doći do starog kioska?“, pitao ju je, nagnuvši se prema njoj s dlanovima uprtim o koljena. Ona je kimnula glavom i podigla s poda svoj teški ruksak. „Ako me netko nešto pita, reci ću im da si ti moj stariji brat.“ Na neki način oni jesu ličili i Teofil ih je na trenutak zamislio obrijanih glava i svučene do kože, kako se okreću jedan prema drugome kao prema ogledalu. Uvijek je htio brata ili sestru, nekog drugog pored sebe, stvarnijeg od njegovih roditelja. Bili su stari otkako ih je pamtio, a do njegove četrnaeste godine već su

oboje dočekali mirovinu. Uvijek su bili neprisutni, njegovi roditelji, iako nisu odlazili nigdje, nikada.

Od vlastite je majke više volio njezinu majku. Nakon škole je uvijek pratio Katarinu za korak dalje, sve dok se jednog dana nije našao pred velikim ulaznim vratima njezine kuće. Od tada je Teofil tetošen toplim obrocima koji su još tog jutra rasli u vrtu, svježe cijedenim sokovima i čokoladama koje napadaju nepce. Nakon škole su njih dvoje crtali stripove u Katarininom sobi, sa svakodnevnim superjunacima, čistačicama i vozačima autobusa na planetu punom tehnologije, ali bez jezika. Njegova mu je majka jednom davno čitala priče jednog lokalnog pisca, naslikavši u njegovoj glavi sulude svjetove slobodnolebdećih energija bez riječi. Kada bi pitao majku nešto o tom autoru, odgovarala je kako on dolazi iz drugog vremena i nije više s njima.

Zamišljao je da život njegovih roditelja pripada nekom nevidljivom svijetu. Njegovi roditelji su i na starim fotografijama izgledali isto, izrezani iz nekog vakuuma vremena kao naljepnice koje je moguće smjestiti na bilo kojoj točki povijesti. Ponekad je mislio da su njegovi roditelji vampiri ili oduvijek postojeći izvanzemaljski život poslan na planet da pogrešno odgoji generacije otete djece. Vidio ih je kako stoljećima nekim drugim dječacima i djevojčicama zabranjuju zabavu, nezdravu hranu i drugu djecu.

„Moja mama ne vjeruje u zabrane, samo u objašnjenja“, odgovorila mu je jednom Katarina osporavajući njegovu teoriju roditelja-reptila.

„Onda su samo moji roditelji reptili“, govorio je, označavajući olovkom konture likova koje će ona kasnije popuniti pastelnim bojama.

On je crtao uglavnom crno-bijele stripove, ostavljajući ih bez oblačića u koje se mogu smjestiti slova. Katarina je bila puna priča. Stripove su crtali petkom, kada su i snimali svoje mikseve i križali imena s popisa nepogledanih filmova. Subotom su hodočastili po music shopu u kojem je radila maturantica opće gimnazije i koja se Teofilu jako sviđala. Katarina je uvijek mislila da je maturantica prestara za njega i da bi ga trebale zanimati djevojčice njegovih godina. Ili auti.

Nedjeljom je njezina baka običavala peći kremaste kolače koje je Katarina kasnije, u navalama nježnosti, mazala po Teofilovom licu, oblizujući ga jezikom poput psa. Teofil je lijepio postere popularnih bendova po njezinim zidovima, ona je njega mazala čokoladom. Ona je njega ispitala o pripremljenosti na postosnovnoškolski život, on je nju učio

uglavnom neuspješnim tehnikama samoobrane.

Kada bi konačno otišao svojoj kući, Katarina je pisala pisma o njegovoj suhoj kosi koja brzo raste i obrvama koje su za tu boju kose neobično svijetle i neprimjetne, zbog čega joj se često činio umoran ili bolestan. Brinula bi se o njemu i nosila mu bakine cijedene sokove. Sličila bi mu dok se ujutro budi zgužvan od snova i umjesto u ogledalo gledala bi mu u oči, dok prije škole pere zube. U žumanjak domaćih jaja umutila bi šećer, jer nešto finije od toga Teofil nikada nije jeo. Okretala bi stranice knjiga koje čita, spavala mu na leđima poput mačke i svojim bi mu dahom grijala uši. Bila bi kućni ljubimac kojeg mu roditelji odbijaju kupiti, kojeg ni sam više ne želi. Teofil životinje ni ne voli baš toliko, za razliku od nje koja samo u njihovom društvu nalazi smisao druženja. Osim Teofila, koji je u njenim očima već bio odrastao, druga ju djeca nisu zanimala.

Onda je Teofil otišao, a odrastanje je postalo teže. Djed je umro, oca nikada nije upoznala. „Nestaju li svi muškarci?“ pitala je majku i ostala bez odgovora. Sada je već teže pisala o Teofilovom čelu, nosu ili noktima, bili su mali poput njezinih. Umjesto noktiju kojima bi se mogla obraniti, iz njezinih su prstiju rasle priče, sve sami pokušaji da ga vrati, još jednom dozove. „Dodi u moju kuću, zaspao ćeš u naslonjaču djedove radne sobe, u prevelikoj pidžami kroz čiju se košulju mogu zavući cijela, sklupčati se na tvom trbuhu kao beba klokan koja puni tobolac i reći ti: vidi, Teofile, sada si trudan.“ Rodila bi se iz njega i rasparala mu pidžamu, onako kako su njoj ogulili nokte, onako kako je strgala sve stranice po kojima mu je pisala. Sve dok nije pisala sve manje, sve dok nije prestala.

Odvojili su se na vrijeme njih dvoje, u trenutku kada je Katarina počela podsjećati na ženu. On je s osamnaest godina preselio u neki drugi grad i nije vidio što je odjenula za prvi dan srednje škole kojoj se nije veselila. Rijetko se veselila otkako je otišao. Dobar je bio samo onaj dan o kojem je mogla razgovarati s Teofilom. Bez tog razgovora, dan kao da se nije dogodio. To stanje potrajalo je godinu do dvije. Ulazeći u treću godinu njegova odsustva, počela je zaobilaziti slike njegovog lica u svom sjećanju. Počela je preskakati one stranice života koje su sve bile posvećene njemu, potiskujući tako posljednjih pet godina života. Zadnje čega se sjećala bile su djevojčice sa škaricama i odrezani komadi kože na njenim prstima, kao minijature buhtle čiji je pekmez procurio i zagorio na rubovima. Kako je odrezala posljednjih pet godina postojanja, tako ju je čitavo tijelo peklo, kao da je s njega oderala kožu. I kad bi stala pod hladan tuš nije imala kome reći da ju bog ne ljubi više. Dok god ona njemu ne prenese riječ, neće ni njoj hladna voda poljupce. „Sada život peče“, pomislila je.

Teofil bi je se ponekad sjetio. Pronašao bi je u padu neke djevojčice niz stepenice, u autobusu, s bicikla. Samo joj je jednom pokušao pisati, ali je vrlo brzo odustao. Pretpostavio je da će njegove riječi zvučati starinski i kao takve biti neprimjerene novom generacijskom žargonu koji je do sada već sigurno usvojila. Nadao se da ga je usvojila. Inače bi joj se druge cure mogle rugati. Zapetljan u običaje i zakone odrastanja, Teofil je osjetio trenutnu tjeskobu i nikada više nije započeo pismo s *Draga Katarina* ili ikako drugačije. Niti je Teofil, ikada prije ili ikada poslije, pisao pisma.

Komentare, da. Volio je ostavljati pečate svojih promišljanja na raznim društvenim mrežama, forumima, s godinama u člancima, filmskim i glazbenim kritikama, kolumnama. Zaljubljen u svoje znanje, nerijetko bi se zatekao u raspravama, redovito razočaran intelektualnim kapacitetima ostalih raspravljača. No, kako je zapravo bio zaljubljen u nadmudrivanje, odustati od objašnjavanja nije dolazilo u obzir. Stoga je nastavio tamaniti komentatore kao komarce koji su zujali i ubadali ga svojim glupim pitanjima po mjestima koja će danima svrbjeti.

Ta ga je iritacija inspirirala, pretvarajući frustracije u fetiš. Iz takvih je provokacija proizašla većina njegovih poslovnih i privatnih odnosa. Zamišljao se kao lik iz jedne prastare televizijske serije koju je kao klinac gledao ako bi roditelji zaspali ranije. „Bio je to kompulzivno-koitalni alfa nihilist, žalosni žigolo propalih potencijala kojeg su nam svejedno, ili upravo zbog toga, desetljećima prodavali kao proizvod s vrha polica.“ Takvo je barem bilo njezino mišljenje o liku prastare televizijske serije s kojim se on izabrao poistovjetiti.

Našli su se u raspravi vođenoj pod pseudonimima i nastavili nasamo debatirati u mailovima, čije adrese i dalje ništa nisu govorile o njihovim identitetima. Ona je bila samo *writeress*: mlada žena s fakultetskim obrazovanjem koja se uzdržava konobarenjem kako bi u slobodno vrijeme mogla pisati. On je bio marketinški menadžer firme koju je mrzio. Pisali su si utorcima, nekad do kasno u noć petkom, najčešće nedjeljama.

„Moji su se roditelji upoznali na internetu“, napisao joj je jednom.

„Nisam ništa znao o tome, sve dok nisu umrli. Tada sam našao njihove mailove. Bili su u njezinoj ladici. Pitao sam se zašto bi netko sačuvao takve grozote. To je glupo pitanje, zapravo. Netko dovoljno bolestan da sve to ispiše, bio bi i dovoljno bolestan da to i sačuva. Onda sam jedno vrijeme razmišljao da ih objavim.

Emocionalni *snuff* za luzere. Prodavalo bi se, znaš. Autor i autorica su ionako mrtvi, tako da

koga boli kurac.“

„Kako su ti umrli roditelji?“

„Od raka, oboje. Mislim da je on bio njezin kao što je ona bila njegov. Ubijali su se polako, tupo.“

Ona o svojim roditeljima nije puno pisala. Ni o gluhonijem koreografinji, ni o glazbeniku koji je pobjegao. „Napravio me i nestao“, napisala je, izostavljajući detalje. Nije mu ni ispričala priču kako je dobila svoje ime. Njezina mama htjela ju je nazvati Katrin, po svojoj mentorici. Otac ju je, nakon poduzetog razmišljanja, potpisao kao Katarina. Nekoliko mjeseci nakon, od njega joj je ostalo samo prezime. To prezime bilo bi dovoljno da ju Teofil prepozna, kada bi ga nekim slučajem saznao. No to se nije dogodilo.

I, premda nisu jedno drugome otkrivali svoje identitete, otkrivali su sve ostalo. Katarina je zamišljala kako je njezina ljubav bez lica ševi prekrivenih očiju, u nekoj šumi između njihovih gradova. Zamišljala se pribijenom o klupu napuštenog izviđačkog doma, o stablo ili o šipku ili na ljuljački u parku. Voljela mu je pisati o svojim maštanjima, ali činila je to bez srama ili uzbuđenja, kao da mu šalje formalni dopis koji ni ne sadrži poziv ili ikakvu obavijest. Kao da mu ne govori: želim te.

Ponekad, kad se oblačila pred ogledalom, ponašala se kao da je on tu, iza nje, „ali ne diraš me, samo me gledaš“. Pisala mu je o snovima u kojima se uzastopce mimoilaze ulazeći i izlazeći iz velike staklene sobe, o orgazmu na kuhinjskim pločicama restorana u kojem je radila, djeci koju je vikendima čuvala i svemu što je zaključila o posljednjem pogledanom filmu. Konačno mu je pisala i o hotelskoj sobi, ideji o nespretnom susretu s povezanim očima i dugim doticanjima vrhovima prstiju, teškog disanja.

Zbog te je priče spakirao svoje stvari i stigao na dogovoreno odredište. Ona je izabrala hotel. Čekala ga je iza vrata s povezom na očima koji je i on trebao staviti. Tako su stajali jedan pred drugim slijepi, kao dva entiteta, slična onima kakve su mnogo godina prije crtali u svojim stripovima. Tim su duhovima tijela posuđena za dodir, isprva napet i nezgrapan, potom pitom i kremast.

Ispipavala je prstima policu pored kreveta i pronašavši pripremljenu posudu punu čokolade, premazala ju je po njegovim obrazima.

ZAMJENE

Nakon gotovo dva desetljeća prijateljstva, Aleksandar Kiš i Goran Grubišić kupili su nedaleko od grada zemljišta jedno pored drugog i na njima izgradili velike obiteljske kuće. Njihove žene, Katrin Kiš i Jagoda Grubišić, dugo su protestirale protiv takvog poteza, ali njihovi su argumenti ostali neuvaženi. Djeca, dvije djevojčice s jedne strane i jedan sin s druge, uskoro su odselili u druge gradove na studij. Muževi su često izbivali kako tijekom dana, tako i na duže staze po nekoliko mjeseci i žene su većinu vremena provodile same. Godine zajedničkih druženja nisu ih zbližile. Uvijek su se osjećale samo kao pratnje svojih muževa, koji su ih iz pristojnosti vodili sa sobom. Katrin je bila dramatična, kreativna i razigrana, Jagoda je bila ozbiljna i hladna, zatvorena prema drugima i zaokupljena svojim dnevnim ritualima koji su ostavljali malo prostora za prijatelje.

Da ispuni svoje vrijeme i prostor, Katrin je vikendima organizirala kućna druženja na kojima su se susretale *njuške* lokalne kulturne scene. Tako ih je Jagoda zvala. Promatrajući ih s visokog prozora, zgražala se nad tim čudacima koji se zabavljaju kao djeca, kao da nisu već duboko pregazili svoje četrdesete. „Ali njihove četrdesete još nisu pregazile njih“, pomislila bi, istovremeno tužna, ljuta i zbunjena. Nije se usudila pomišljati da bi i sama mogla živjeti tako, iako je dijete već odselilo, muž nikada nije bio kod kuće i ništa ju nije sprječavalo da uživa. No, do svoje pedesete godine Jagoda je već zaboravila kako postići užitek, zaboravila je čak i kakav je to osjećaj uživati. Do svoje pedesete godine, Jagoda se navikla na golo postojanje. I premda je s te strane prozora izgledalo drugačije, sličan je život vodila Katrin. Zabave su bile samo navika koja je s vremenom izgubila svoju svrhu, svedena na tuđe očekivanje i društvenu obavezu.

Pri jednom od takvih druženja njezino je kućanstvo ostalo bez soli. Nije vozila i najbliža trgovina je bila jako daleko, pa Katrin nije imala drugog izbora doli obratiti se svojoj susjedi. Hladnoj, povučenoj susjedi koja joj se nije sviđala. Jagoda jednostavno nije bila srdačna osoba. Katrin ju nikada nije vidjela da se iskreno smije i uvijek je imala dojam da joj svi smetaju. Takav je dojam stekla i sada kada joj je Jagoda, uobičajeno ravnodušnog izraza lica, otvorila vrata. Ispričala se i zamolila je ako može posuditi soli. „Ostala sam bez soli, a imam goste“, opravdala se Katrin. Kada joj je već rekla da ima goste, trebala bi ju i pozvati da im se pridruži. Katrin to, očito je, nije željela, ali je pretpostavila da će Jagoda njezin poziv ionako odbiti. Pretpostavila je točno. Zahvalila joj se na soli i vratila se kući.

Nekoliko sati kasnije Jagoda je pozvonila na njezina vrata. Ljudi su se već bili prorijedili i domaćica je polako pospremala. Jagodu je zanimalo može li uzeti natrag nešto soli jer joj je neoprezno dala sve. Zatražila je to nespretno, osvrćući se oko sebe i proučavajući prostoriju toliko različito uređenu od njezine. Bila je puna detalja kojima Jagoda nije razumjela ni estetsku ni praktičnu svrhu. Obje su kuće bile skandinavskog tipa, ali je kuća Kiševih iznutra nalikovala muzeju moderne i suvremene umjetnosti, a Grubišići su bili jednostavni, bijeli i bez dekora.

Ponašajući se kao dobra domaćica, Katrin je ponudila Jagodu pićem, ali Jagoda nije konzumirala ni alkohol ni sokove. Odmahujući glavom, pogled joj je zastao na kolaču kakvog je samo njezina majka radila. Ona ju je zvala *Najlon torta* i nitko drugi nije nikada čuo za takvo ime. Iako je to bila u biti vrlo jednostavna i dosadna čokoladna torta. Jagoda ju je najviše voljela i nikada je nije vidjela izvan vlastite kuće. Na pitanje o vrsti torte Katrin se isprva zbunila, a zatim odgovorila da ne zna njezino ime. To je naprosto stari recept koji dugo postoji u obitelji.

Kada su posljednji gosti otišli, Jagoda je pomogla Katrin pospremiti kuhinju. Zatim su sjedile u dnevnom boravku i uz vatru jele ostatke torte. Bila je to *Ta torta*, rekla joj je Jagoda, dok se Katrin ustajala po čašu vina. U tom je času osjetila potrebu da pita Jagodu nešto o njezinoj obitelji. Bila je već pomalo pijana, dobro raspoložena i u takvom stanju je rado započinjala razgovore s nepoznatim ljudima, čak i ako joj nisu bili dragi. Mislila je da čini nešto plemenito, daje im drugu šansu, poklanja im svoju pozornost. Uporno je Jagodi nudila čašu makedonskog muškata sve dok konačno nije pristala.

Na obostrano iznenađenje, vino joj se svidjelo. Kako Jagoda gotovo nikada nije pila alkohol, bila je potrebna jedna čaša da joj razveže jezik. Sviđala joj se i glazba, oduševljavao ju je okus djetinjstva u ustima, uzbuđivao ju je razgovor. Govorila je o događajima koje nije spominjala godinama. U tom prepričavanju, kao da joj se život ponavljao i to ju je zabavljalo. Prisjećala se svoje obitelji i pojedinosti blagdanskih rituala, dugih ispijanja kave nakon zajedničkih nedjeljnih ručkova i kolača koje su pripremale njezine sestrice. Svaku nedjelju drugačije.

„Sutra je nedjelja“, rekla je Katrin, „koliko dugo nisi jela kolače nedjeljom?“ Prošlo je i predugo, Jagoda je pomislila. Uostalom, nikada nije naučila raditi kolače, to jednostavno nije bila njezina uloga u zajednici. Tako je živjela njezina obitelj, kao samoodrživ sustav savršeno raspoređenih uloga, a kolači jednostavno nisu bili njezina. Pozvala je Katrin da sutra dođe k njoj i nauči je ispeći *Najlon tortu*.

To jutro ju je od vina boljela glava. Dugo nije osjetila mamurluk i poželjela je otkazati druženje, ali to nije učinila iz pristojnosti. Dočekala je Katrin umorna, ostavljajući još jači osjećaj nedobrodošlice nego inače. Katrin, i sama neraspoložena, odmah je požalila dolazak. Kako nisu znale o čemu razgovarati, ili im je za to nedostajalo volje, odmah su krenule peći tortu, nespretne i loše koordinirane. Slabo su samljele orahe, tijesto je popucalo, bilo je tvrdo i neukusno, krema razvodnjena. Dok su čekale da se torta ohladi, Jagoda je pristavila kavu i upalila televizor koji inače nije gledala. Katrin joj je rekla kako televizor nekad palimo, ne zbog sadržaja, koliko zbog osjećaja doma kojeg pružaju glasovi. Nakon te kratke informativne epizode ponovno je uslijedila šutnja.

Katrin se premjestila iz kuhinje u dnevni boravak. Prostor, toliko drugačiji od njezinog, smirio ju je. „Moja kuća već lagano vrišti na mene“, rekla je Katrin, a Jagoda joj se pridružila u dnevnom boravku. „Da“, složila se, „vrlo je dinamična“. „Nekad bih sve izbacila“, nastavila je Katrin, izbacila bih i namještaj i drangulije i ljude. Poželjela je ugasiti televizor, doživjeti potpunu tišinu. Ne zabavljati nikoga, ne slušati ništa. Pogledala je Jagodu koja je sjedila pored nje. „Kod tebe je baš lijepo mirno“, rekla joj je. Jagoda je kimnula glavom i nasmijala se.

Bio je to prvi put da ju je Katrin vidjela kako se smije i pomislila da je lijepa. Prvo je pomislila da je Jagoda lijepa unatoč svojim godinama. Onda je pomislila kako je zapravo lijepa zbog njih. Bore oko njezinih očiju bile su šarmantne i tople. Njezina pravilno podšišana bob frizura i čiste bijele košulje, njezine stare i dobro očuvane, svijetle Levi's traperice, njezine bore, osvojile su Katrin. „Nisi usamljena?“, pitala ju je, „kuće su nam velike i prazne“. Jagoda je samo odmahнула glavom. Izvadila je tortu iz hladnjaka i razrezala je na nejednake komade. Inače je imala mirne ruke. Katrin je neodlučno zabola vilicu u raspadajuću masu kreme i tijesta, nevoljko je prinoseći ustima. Jagoda se smijala i postajala ljepšom. Prstom joj je obrisala višak kreme s usana i nastavila odmahivati glavom lijevo-desno. „Nije dobra“, rekla je i vratila tortu u frižider. Ponudila je Katrin konjakom svog supruža. Sjele su na terasu, a pred njima se prostirala šuma. U šumi je netko od kamenja izgradio labirinte koji oponašaju konstelaciju planeta.

„Priča se“, rekla joj je Katrin, „kako prolazeći kroz labirinte osjećamo svoju budućnost“.

Na tu se izjavu Jagoda počela smijati, glasno kako nije već dugo, primajući se rukama za lice i savijajući koljena.

„Oprosti!“, ispričavala se sa suzama u očima. „Labirinti su zaista simpatični“, odgovori

brišući suze s očiju i obraza.

Sljedećih su se dana sretale u vrtovima, povremeno bi podijelile riječ ili dvije, mahale si s prozora. Katrin je predvečer šetala uz šumu i ponekad bi zastala pored Jagodine kuće, s potrebom da ju zazove. Nije joj imala ništa za reći, ali se željela vratiti u njezin stan i sjediti u dnevnom boravku bez obaveznih *feelgood pojačivača okusa*: glazbe, hrane, dekoracija, razgovora i ljudi. Samo goli zidovi i bijeli namještaj, tišina i ona, kao u nekom nijemom, crno-bijelom filmu kakvog nikada nisu snimili.

Iduće joj je nedjelje zato s *Najlon tortom* pokucala na vrata. Obje su bile same i Katrin je predložila da uz tortu skuhamo kavu i pogledaju neki stari film iz njezine kolekcije. Zamračile su prostoriju i na velikom televizoru koji često ostaje neiskorišten sada su igrale *Tri žene* Roberta Altmana. Jagoda je bila sretna što je Katrin opet ovdje, iako joj se film nije svidio i nestrpljivo je čekala da završi. Ponudila joj je da otvore bocu vina. Već pomalo pijana, Jagoda ju je pitala gleda li uvijek tako čudne filmove.

Katrin je došla i dan nakon i svaki dan nakon toga. Prestala je priređivati tjedna druženja, a na onima koja je priređivala, obično je bila i Jagoda. Češće su stajale u nekom kutu prostorije i vodile rasprave, nasmijavajući jedna drugu svojim različitostima. Kada bi svi otišli, Jagoda je ostajala pospremati s Katrin i nerijetko bi zadrijemala na njezinom kauču sve do jutra. Nedjeljama su boravile u njezinoj kući jer su Katrin odgovarali mir i tišina. Ponekad bi zajedno zaspale dodirujući se leđima ili stopalima.

Jednog ju je nedjeljnog jutra, za kuhinjskim stolom uz jutarnju kavu, Katrin primila za ruku, odmakla joj kosu s ramena i snažno pritisnula svoje usne o njezine. Kada ju je prvi put poljubila, Jagoda je bila zgrožena, a onda joj je sramežljivo počela uzvraćati poljubac kao da ni ne zna što radi. Prošlo je predugo otkako se zadnji put ljubila. Katrin je bila previše zaokupljena poslom da bi imala vremena za ljubavnike, a Jagoda je za iste te ljubavnike bila previše tradicionalna. Ili je tako to sebi objašnjavala. Isto je objašnjenje pronalazila i svojoj aseksualnosti. Suprug na seksu nije inzistirao pa je pretpostavljala da svoje potrebe zadovoljava drugdje. To mu nikada nije zamjerala i s godinama je jednostavno prestala misliti na *te stvari*.

Dodir kakvog joj je otkrila Katrin dolazio je iz nekog posve drugog svijeta.

S vremenom su parovi svoje vrijeme počeli provoditi odvojeno. Goran Grubišić je sve češće ostajao u kući Kiševih, dok je Katrin uglavnom boravila u kući Grubišićevih. Tako je ostalo

do njihovih posljednjih dana.

NARATOR

Nazivala ga je u pet do ponoći, ponekad u tri sata ujutro, uzbuđena nekom spoznajom koja joj je sinula pred san. Nije ni pomišljala na to da mu njezini pozivi usred noći mogu priuštiti probleme. Srećom, Naratorova djevojka bila je toliko blagog temperamenta pa bi ju takvi pozivi rijetko kada uznemirili. Na zvonjavu telefona reagirala je isto kao što je nekoć davno reagirala na ratne uzbune: predugo je običavala birati igračke koje bi sa sobom uzela u sklonište, kao da odlazi na izlet. Tako se ponašala i po pitanju poziva koji nepoznata ženska ruka upućuje njezinom partneru u neobično doba noći. Nezainteresirano.

Radovao se Suzaninim pozivima usred noći. Nalikovali su produžetku sna. Ona je dolazila sa svojim uzbunama kao utjeha, tuširanje pred spavanje pod čistim plahtama, uspavanka. Nakon takvih bi razgovora konačno raskrstio s danom iza sebe.

Ako ga Suzana ne bi nazvala, san se od njega otimao kao divlja životinja. Kada bi konačno uspio zaspati, napadale su ga noćne more iz kojih se nije mogao probuditi. U istoj se noći znao *probuditi* i po nekoliko puta, ubrzo shvaćajući da je samo skliznuo u neki drugi sloj sna. Jednom kada bi se zaista probio do sfere stvarnosti, sumnjao je u autentičnost tog iskustva. Trebalo je proći dugo vremena dok ne bi povjeravao u stanje svoje budnosti.

Nakon takvih je bitki Narator pisao mnogo, ali loše, prosipajući nervozu svuda oko sebe kao prašinu. Neučinkovit je narator, gdje god da bio, uvijek pun prašine.

Bez Suzaninih poziva ni terapija mu nije pomagala, pa je često plakao na seansama sa svojim psihijatrom. Da, i psihijatar je plakao kad god bi se dotakli Naratorovih obiteljskih problema, hladnog i dalekog Oca s velikim O, s čijom se figurom svaki zapadnjački književnik-intelektualac morao nositi. Očeva je veličina progutala ključ njegove kičme. Nikada se nije otključala, nikad se nije uspravila. Zato je postao čovjek savijen nad slovima neizgovorenih opravdanja vlastitog postojanja. Nemalo je puta na tim terapijama topio svoje traume kao maslac na koji će moći baciti meso svojih misli. Razgovori o ocu i usporedbe s hranom, u tome je ustrajao svakog utorka od jedanaest do podne, kod vrlo strpljivog i suosjećajnog psihijatra.

Tamo su se Narator i Suzana upoznali, u čekaonici psihijatrijske ordinacije. Ona je ostavljala svoje oči na nasumično otvorenim stranicama uvijek iste knjige, on je studirao detalje ordinacije. Pogled bi mu se zadržao na Suzaninim nogama, na neobično dječjim čarapama,

frizuri dramatično podignutoj u fontanu valovite kose, u koju su, umjesto kovanica, pobacane ukosnice. Njezine su oči bile ukrašene crtama i spiralama i, činilo mu se, umjetnim trepavicama? Bile su jako dugačke i guste.

Jednom je podmetnuo pismo u njezinu knjigu. Dva mjeseca nakon toga, odgovor mu je ubacila u jaknu. Zatim je stisnula usnice, raširila oči i potapšala Naratora po ramenu. Tako je započelo njihovo dopisivanje i tako je s vremenom i on sam počeo pisati. Do tada je pisao samo eseje, kritike, recenzije i prikaze koji nikada nisu sadržavali dovoljno osobnog, osobitog ili ikakve naznake osobnosti. On je bio prazan i njegovi su rukopis bili prazni.

Onda je sreo Suzanu u čekaonici i poželio ju je prepisati. Postavljao joj je besmislena, ničim povezana pitanja, pisao pisma o sebi i svijetu i njoj. Ona mu je pričala o roditeljima kojih više nema, bratu koji je odjednom odrastao i životu koji prebrzo prolazi, a da se ništa u njemu ne događa. Pisala mu je o alkoholu i muškarcima s kojima istovremeno bezosjećajno i očajnički vodi ljubav, o zadovoljstvima koja su postala potrebe i razlozima za život kojih je sve manje.

Narator nije imao tako traumatičnih događaja u životu. Njegov najveći problem bio je nevidljiv, pokretan i promjenjiv. Jednom kad bi ga pronašao, problem bi istog časa promijenio svoj izvor, obim, oblik, smjer, svrhu i stanje. Narator je godinama plesao po podijima svoje podsvijesti i savladao sve prvostupničke koreografije ludila. Nije bio ni dovoljno normalan ni dovoljno neuračunljiv. Neizvjesno je balansirao na samom rubu funkcionalnosti i bio potpuno neuspješan u pokušajima da nekoj lukavo prerusenoj traumi uđe u trag i otkrije uzroke svoje kronične običnosti. Imao je mirno i ugodno djetinjstvo, rijetko je, ako ikada, bio zlostavljan. Neopravdano je bio u vječnom strahu za svoje oduvijek dobro zdravlje i nikakvi terminalni, realno opasni, neugodni, fizički ili društveni problemi nisu ga pratili.

„Nekada je nedostatak problema najveći problem“, rekla mu je jednom Suzana, a on je nad njezinom rečenicom meditirao danima. Tako se odnosio prema svim mislima koje je s njim dijelila. Vraćao im se i sisao iz njih smisao. Kad god bi nestala, bio je neutaživo gladan.

Dogodilo se to prvog dana u mjesecu lipnju, kada mu je javila da odlazi na dug put. „Dugo se nećemo čuti“, rekla mu je. Nije bilo dobrog trenutka za primiti takvu vijest, takva je vijest rastavila njegovu stvarnost na beskorisne dijelove koji se ne mogu iznova povezati. Dijelovi njegovog života, tako rastavljeni, izgubili su izvor, obim, oblik, smjer, svrhu i stanje. Suzana je bila ta neprekinuta nit koja se protezala kroz njegov život, konac koji je držao stranice njegovog života na okupu.

Lišen očekivanja njezina poziva postao je nesavladivo nemiran. Iako nikada nije dobar trenutak za primiti ovakvu vijest, ovaj trenutak nije mogao biti gori. Tog prvog dana u mjesecu lipnju, upravo se pripremao dovršiti posljednje poglavlje svog romana, poglavlje koje je posvećeno njoj, poglavlje koje je, zbog njegove velike važnosti, čuvao za sam kraj. Čekao je dobar trenutak, htio se nahraniti Suzanom do sitosti, do mučnine, do povraćanja, htio ju je povratiti po tastaturi. Ali Suzana ga nikada nije nahranila do sitosti. Da ga je Suzana ikada nahranila do sitosti, o njoj ne bi pljunuo ni slova. Sada odlazi onakva kakva je oduvijek bila, za poglavlje nedovršena, sablasna kao duh nedorečenosti. Duhovi nedorečenosti najgori su duhovi. Nije ih teško prepoznati. Pojavljuju se noću, neposredno pred san i jezivo šapuću: *Možda*.

Ima tome sad već nekoliko godina, da je napustio svog suosjećajnog psihijatra i odustao od potrage za traumom. Ostavio je i djevojku koju nikada nije volio. Živi u malom stanu i robuje udobnosti samoće, čekajući Suzanu da se vrati. Ponekad, u pokušajima da je prizove, piše priče inspirirane njenim životom. Zapisuje sve što mu je ikada rekla, sve čega se može sjetiti, ali previše je vremena prošlo i sad već mnogo toga i izmišlja. Izmišlja detalje o ljudima koje mu je ovlaš spomenula, ponekad izmišlja i likove, čitave situacije i događaje, stanja i osjećaje, izmišlja bilo što, što bi joj moglo biti zanimljivo, što bi joj se moglo svidjeti. Možda bi joj se i ovo moglo svidjeti. I ovo. I ovo. Možda je bolje da se Suzana ne može vratiti, jer da se Suzana vrati, više joj ne bi napisao ni slova. Ovako je zauvijek može nadomještati mogućnostima. Ovako zauvijek može izmišljati priče, svaku ostavljajući za poglavlje, rečenicu ili riječ prekratku, kao vrata širom otvorena.

OVDJE JE DOBRO

„Dobro“ – to može zvučati kao previše obična riječ koja se odnosi na formalni odgovor pitanju postavljenom iz pristojnosti. „Dobro“ – to može zvučati kao zatvorena riječ koja ničim ne poziva na nastavak priče. „Dobro“ – to može zvučati kao zaključna rečenica popunjena sa samo pet slova. Tih je pet slova sada sav prostor koji okupiram, trbušasta sam, zaokružena u oslobađajućem osjećaju praznine.

Uvijek sam bojala šupljine u slovima: D je bilo tamno, a B svijetlo smeđe boje, O ponekad crveno, ponekad plavo, ovisno o ostalim slovima. R je bilo ribizne, grimizne boje, a DOBRO kao riječ, obično zemljano zelena, čvrsta i ponosna kao stoljetno stablo. Ponekad sam stablo, rastem pored njegove kuće i bacam sjenu na stranice koje je nervozno ispisao. Trebao bi me posjeći i spaliti, kao dim bih se lakše kretala, još bih ga i ugrijala, kao što sam to radila nekad, dok sam mu još mogla pisati.

Osim njega, nitko sa mnom nije tako lijepo razgovarao ni o čemu. Mama i tata su, koliko se sjećam, živjeli kao da je život nekakva procedura, *skup aktivnosti, koraka, računanja i procesa koji trebaju biti poduzeti u određenom redoslijedu kako bi proizveli određeni rezultat, produkt ili izlaz*. Nisu zastajali po putu, mudrovali, uočavali detalje, postavljali pitanja. Tako ih se barem sjećam. Umrli su kada sam bila mala. Brat je nešto slabije od njih shvaćao obaveze odraslog čovjeka pa se duže gubio među šalterima, čekao u krivim redovima i uvijek nešto odlučivao.

Ja sam igrala ulogu prtljage. Prtljage u smislu svoje apsolutne pasivnosti, ali i tereta, kao kada kažemo: „Vukao ju je sa sobom kao prtljagu.“ Zatim, prtljaga kao ono u što odlažemo neki sadržaj, kao što je u meni ostavljen osjećaj tugovanja. Brat je bio onaj koji djeluje, ja sam bila odlagalište emocija. U konačnici, bila sam prtljaga, kao pojam koji podrazumijeva put i pokretanje, neki vid premještanja sebe i stvari. Od njihove smrti do sada, osjećala sam se uvijek i iznova bez upozorenja premješteno, bila sam kao lopta kojom se dobacuju neke nevidljive ruke. Zato sam rasla čvrsto vezana uz svog brata, kao biljka penjačica uza zid kuće, kao previše stegnuta kravata, kao priljepak, pijavica ili krpelj.

Nikada nije bilo vremena za lijepe razgovore ni o čemu.

Osim Naratora, nitko me nikada ništa nije pitao, ništa osim „kako si?“ Kao da je u mene upisano prokletstvo ne-upitnosti? Kako bi se to moglo zvati? Kako bi se mogla zvati bolest

zbog koje vam nitko ne može postaviti ni jedno pitanje? Kada bi me netko pitao „kako si?“, ja bih odgovorila: „Dobro.“

Narator je zato bio moj prijatelj. Kroz naše sam razgovore naučila osjetiti, razumjeti i objasniti svoja stanja. Narator mi nikada nije rekao: „Ne sad, Suzana“ ili „Sada to nije važno, Suzana“. Narator je uvijek mogao *sada*, kada god to *sada* bilo i znao je da je sve važno i da je sve važno sada. Nazvali smo ga Naratorom jer me poticao na priču pa ponekad, kada bih doživjela osjećaj koji nisam znala objasniti, zamišljala sam da ga prepričavam njemu. On je bio moj osobni tumač, moj privatni prevoditelj, prevodio je meni mene.

Moje su doktorice Naratora zvale *Padobran*, *Štitnik*, *Posrednik* i *Pismonoša*. Meni se najviše sviđalo *Pismonoša*. Donosio mi je račune moje energetske potrošnje, neodgovorena pisma iz podsvijesti i prošlosti.

„Mislite li da biste mogli pokušati samoubojstvo?“ običavale su me pitati sve moje doktorice. „O, pa sasvim sigurno!“, pomislila bih, ali odgovarala sam samo: „Ne znam.“ Nije mi bila podnošljiva zamisao da me sporo u smrt rastegne neka bolest zbog koje ću popucati po šavovima i rastaviti se u karikaturu. Iznenadna smrt bila bi prihvatljiva, no ne i pouzdana varijanta. U bolnici je mogućnost nesreće i spontane smrti mala.

„Maštate li ikada o svojoj smrti, Suzana?“, pitale su me. Ne maštamo li svi? Odnos s idejom smrtnosti bio je jedini zdravi odnos koji sam imala. Među ljudima sam sve shvaćala minutu sporije od ostalih, udovi su mi bili ili predugi ili prekratki, a vlastita mi je koža bila kao vrući steznik, kao da čitavo moje tijelo trpi indijanske vatrice. Moja zaljubljivanja bila su kompulzivna i tjelesna. Konvencionalnu prisnost razvila sam samo s Naratorom, uz kojeg, posljedično, nisam vezala nikakav seksualni nagon. Narator je bio oslobođen takvih napadaja. Bili su to uistinu napadaji, jednom kada bih poželjela nečiji dodir zaista sam napadala ljude. Uvijek sam bila nesposobna fokusirati se, bilo na osobu, obavezu ili odluku. Možda sam mnogo maštala, možda sam mnogo toga mogla biti, možda sam raspolagala raznim talentima, ali nigdje se nisam mogla primiriti, nigdje se nisam dala ukorijeniti. Mogućnost mirovanja bila je trajno isključena, ta se tipka u meni zaglavila i više je nitko nije mogao pritisnuti. Zbog svega mi se navedenog konačno popuštanje tim pritiscima učinilo razumnim rješenjem.

Nije li smiješno da sam sada stablo? Podignuta u njegovom dvorištu, s granama zgnječanim o njegov prozor. Ovako ću provesti svoje vrijeme, koliko god ono trajalo. Kao stablo koje raste pred njegovim prozorom i šapće mu priče. Ponekad u nekom mravinjaku sretnem

brata, a mama i tata padaju s neba kroz kapljice kiše. Ovdje je dobro. Svaki dan gledam Naratora kako se koprca među knjigama kao kukac s nožicama u zraku. Sanjam da će me netko odrezati i pretvoriti u njegove stranice.

EPILOG

Promociji je prisustvovalo dvadeset ljudi od kojih je šestero kupilo knjigu.

1. TKO ĆE SVE PROČITATI NAŠE PORUKE

Prvih mjesec dana nosila ju je svugdje sa sobom. Pročitala ju je nekoliko puta. Bila je to tanka knjižica, sadržavala je tek nešto više od stotinjak stranica i čitala se u jednom dahu, iako je bila donekle neobična. Narator je pisao čudne bajke o usamljenim likovima u granično nadrealnim situacijama. „On je usamljen kao što sam i ja usamljena, ja ga razumijem“, razmišljala je čitajući. Imala je suhu kožu i dugu kosu mišje boje, prevelike zube i plosnat nos. Voljela je stripove, stare filmove i radio. U Naratora je bila zaljubljena od svoje trinaeste godine i dolazila je na svaku njegovu promociju. Na svakoj njegovoj promociji maštala je o tome kako će joj u knjigu podvaliti pismo s ljubavnim priznanjem. Ova je nova knjiga još više nahranila njezinu opsesiju, jer je upravo podmetanje pisama motiv koji se ponavlja. Zato ju je prvih mjesec dana nosila svugdje sa sobom i pročitala ju nekoliko puta.

Zamišljala je knjigu kao izvor tajnih poruka koje joj je ostavio. Njihova kozmička povezanost bila joj je *jasna k'o dan*.

2. POGREŠNO

Mrzio je tu knjigu. Mrzio je način na koji ju je čitala, kao da kroz nju pokušava doći do Autora, kao da komunicira s njim na nekoj *meta-razini*. Tako je ona govorila, govorila je da se oni „razumiju na *meta-razini*“. Mrzio je tu knjigu, jer i on je bio nekakav autor, pokušavao je biti barem, a njoj nije bilo stalo. Ona je uokolo sa sobom nosila samo Njegove knjige. Dosadne, besmislene, pretenciozne, komplicirano pisane knjige ni o čemu. A išao je na svaku promociju Njegovih knjiga, na sveukupne tri užasne promocije je bio. Uvijek je i svugdje išao s njom, pa tako i tamo. Bio je tamo svake sekunde koju je provela zaljubljeno gledajući u drugoga. A ja, ja sam ovdje, ja sam isto pisac, ja te vidim, pomišljao je i pitao se, hoće li ga ikad pogledati onako kako gleda Autora. Znao je da neće i zato je mrzio tu knjigu, iako ga je ona natjerala da ju kupi. Bacio ju je u smeće, čim je izašao s promocije. Ona ionako nije gledala.

3. RAVNODUŠNO

„Čini mi se da su sve priče povezane tim nesretnim, krivo usmjerenim ljubavima. Svaki ti lik pati za nekim drugim, koji pati za nekim drugim, koji pati za nekim drugim. I svi si pišu nekakva pisma. Tko još piše pisma?“, pitao ga je otac, doktor književnosti, koji sam nikada nije pisao. Otac je sve previdio. Nikada nije obraćao pozornost na knjige koje je sin pisao, sigurno ne na detalje u njima. Bio je umjereno strog, ravnodušan i pedantan čovjek, koji kao da je živio samo iz pristojnosti prema životu. Pitao se hoće li se otac pronaći u priči o čovjeku koji ravnodušno počinu samoubojstvo, ali otac se nije imao običaj pronalaziti ni u čemu. Kao da je uvijek postojao mimo svijeta, hodajući na nekoj usporednoj pješačkoj traci, s bilježnicom u koju zapisuje dijagnoze.

4. GDJE ĆE ZALUTATI?

Knjigu je ostavio na stolu, zajedno s rizlama, suhim mrvicama duhana i gotovo punom kutijom cigareta. Valjda mu se toliko žurilo. Nije ostavio broj, nije joj se javio na izlasku, zaspala je i nije ga čula kad se išuljao. Nije bila ni razočarana. Imao je užasno lošu spiku, ponavljao je rečenice i fraze kada ne bi imao više ništa za reći, a većina njegovih anegdota fakultetskog su tipa iako je već u kasnim tridesetima. Kada se sve zbroji, sretna je što nije ostao. Natočila je čašu vina i upalila televizor. Knjiga na stolu bila je dovoljno tanka da je prelista. Pročitala je dvije priče i posvetu s početka koja je glasila: *Ukrao sam ti citat. Nadam se da me nećeš tužiti zbog toga*, potpis i jučerašnji datum. Autor ga očito poznaje, možda je njen priležnik u knjizi, možda je jedan od likova, pomislila je. Ali, ni priležnik ni priče nisu je zanimali dovoljno da bi ih pažljivije pročitala. Ugasila je svjetlo i zaspala na kauču uz jutarnji televizijski program.

5. SIROMAŠAN SVIJET

Ni ne zna zašto je došla na promociju. Niti zna zašto pokušava održati prisan odnos s njim. S njim je tako teško održavati ikakav odnos. No eto, ipak su neko vrijeme proveli zajedno, dijelili su krevet, krov i račune, a knjiga nije mala stvar, ne poznaje nikog drugog tko objavljuje knjige. Da, svi njezini bivši partneri, ma koliko ih malo bilo, pokazivali su nekakve

sklonosti prema kreativnom izražavanju, ali često je to odlazilo s adolescencijom. Zapravo se čitavo vrijeme potihom divila njegovom trudu i radu, iako nije shvaćala čemu toliko truda i rada oko nečega što se nikako neće isplatiti. Ona je voljela crtati, ali je crtala za svoju dušu i znala je kako se život nalazi negdje drugdje, izvan njenih crteža. Ipak se nadala kako će među tim stranicama naći i asocijacije na nju, možda nešto što je rekla ili u opisu nekog romantičnog odnosa. No, njegovi su ženski likovi uvijek bili iskarikirani, nije znala zašto stvara likove s kojima se nitko ne može poistovjetiti. Prepoznala bi pokojeg prijatelja ili obiteljsku priču, ali nikada sebe, a toliko su dugo bili zajedno. Pa dijelili su krevet, krov i račune, ne znači li to baš ništa? – pitala se, sad već i ljuta što mu je uvijek opraštala sve to vrijeme provedeno među stranicama, a da joj na kraju nije posvetio ni jednu. A dijelili su krevet, krov i račune, ponavljala je, kao da na svijetu ne postoji ništa osim toga.

Dunja Matić

Rođena 1988. u Splitu. Diplomirala na Odsjeku za kulturalne studije Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Rijeci 2012. godine, gdje od 2015. radi kao vanjska suradnica, a od 2020. kao asistentica na kolegijima Metodologija istraživanja u kulturi, Uvod u kulturalne studije i Uvod u sociologiju. Trenutno pohađa Interdisciplinarni doktorski program humanističkih i društvenih znanosti, pri Sveučilištu u Ljubljani. Od 2018. članica je neformalne književne skupine Ri Lit.

Objavila: *Troslojne posteljine* (roman, 2017), *Sinestezije* (roman, 2019), *Mirovanje* (roman, 2022).

Biblioteka Online

knjiga 279

Dunja Matić**SINESTEZIJE**

drugo, izmijenjeno izdanje

© 2025 Dunja Matić

© za elektroničko izdanje: Društvo za promicanje književnosti
na novim medijima, 2025

Izdavač

Društvo za promicanje književnosti
na novim medijima, Zagreb

Za izdavača

Krešimir Pintarić

Glavni urednik

Krešimir Pintarić

Urednik

Tihomir Dunderović

Fotografija

cottonbro studio / Pexels.com

Objavljeno

24. kolovoza 2025.

ISBN 978-953-374-377-6 (HTML)

ISBN 978-953-374-378-3 (EPUB bez DRM)

ISBN 978-953-374-379-0 (PDF)

ISBN 978-953-374-380-6 (MOBI)

Prvo izdanje

Vertia, Rijeka, 2019.

Knjiga je objavljena uz financijsku podršku Zaklade „Kultura nova“, Ministarstva kulture i medija Republike Hrvatske i Grada Zagreba. Mišljenja izražena u ovoj knjizi odražavaju isključivo mišljenja autora i ne izražavaju nužno stajališta ustanova koje pružaju financijsku podršku.